

ВІРЯ Й КУЛТУРА

РІК 1965

ЧИСЛО 8 (140)

ХРОНІКА УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ.

Культурне життя українського народу у вільному світі з бігом часу набирає все сильнішого й глибшого характеру. Українська культура окупованої України в деяких ділянках розміром своїм ніби "Йде вперед", але змістом своїм, своєю українською ідеологією вона стоїть нинче "емігрантської".

● Б. Президент Айзенгауер бажає волі України. У четвер 30-го травня 1965-го року представники Наукового Товариства ім. Шевченка і Комітету Будови Пам'ятника Шевченкові стріліся в т. зв. Башті Валдорф Асторії з б. Президентом США Д. Айзенгавером і вручили Йому медалю відзнаку і Почесну Грамоту.

На це б. Президент відповів короткою, але широю промовою:

"Не маю слів для висловлення своєї радості і приємності з приводу цієї нашої зустрічі та отримання від Вас цих гарних відзнак. Думаю, що нема ніякої другої такої групи в нашій країні, яка розуміла б так добре, як Ваша, потребу зберігання волі та боротьби за неї. Закликаю Вас витримати в цих своїх стараннях. Дякую Вам за Ваші милі слова і бажаю Вам з цілого серця успіху".

● "Поневолена Україна". Найбільший на американському континенті щоденник "Дейлі Ньюз" помістив 3 травня 1965-го року редакційну статтю під заголовком: "Поневолена Україна", в якій таврує імперіалізм царської, а тепер советської Росії, яка зліквідувала українську державну незалежність та перетворила Україну в справжню колонію, експлозує її й політично поневолює. Стаття подає несфальшований короткий історичний нарис України, починаючи з 1654 р. аж до 22 січня 1918 — проголошення державної самостійності, та закликає створити для справ поневолених народів окрему Конгресову Комісію, яка об'єднувала б групу американських політиків, завданням яких було б підтримувати справу визволення поневолених народів.

● Поздорвили українців з нагоди Великодня. З нагоди Великодніх Свят 1965 р. поздоровлення для українців в США переслали визначні політичні діячі через одиноку в Вашингтоні українську радіопрограму, що її веде п. Роман В. Маринович.

Губернатор стейту Нью-Йорк, Нельсон Рокфеллер у своєму поздоровленні стверджує, що українці — дуже вартісні громадяни ЗДА, та що вони доказали це сприйняттям

як привілей, так і відповідальностей американського горожанства.

Річард Ніксон, визначний республіканський діяч, поздоровляючи українців з нагоди Великодня, закликав пам'ятати в Молитвах тих, що живуть під тиранією та не мають усіх благоденств свободи.

Рей С. Бліс, голова Республіканського Національного Комітету у своєму листі поздоровив українців та дослівно писав так: "Як голова Республіканського Національного Комітету, я прирікаю вам, що моя партія в дальшому присвячується справі свободи для всіх людей. І в цьому сезоні відновленої надії дозвольте висловити мені глибоку, щиру віру, що прийде той день, коли буде побудована свобода на українській землі"...

● †Зоя Гайдай. Київська "Культура й життя" з 23 квітня 1965 р. повідомила, що в середу 21 квітня померла відома українська співачка, професор Київської Консерваторії ім. П. Чайковського Зоя Михайлівна Гайдар. Народжена 2 липня 1902 року в родині вчителя співу й етнографа, Зоя Гайдай закінчила в 1927 році Музично-драматичний Інститут ім. М. Лисенка і після двох років праці в Київському оперному театрі, була провідною солісткою Харківського, а з 1934 по 1955 рік Київського театру опери та балету.

● †Генерал Петро Дяченко. В п'ятницю 23 квітня 1965 року помер у Філадельфії після довгої і важкої недуги генерал Петро Дяченко, колишній командир полку Чорних Гайдамаків, учасник славетного Зимового Походу, відзначений Хрестом Симона Петлюри, активний український вояк. Покійний народився 30 січня 1895 року в Березовій Луці на Полтавщині, ото ж недавно скінів 70 років життя. Похорон відбувся в суботу, 1-го травня 1965 р. о годині 9 ранку на Українському Цвинтарі у Баванд Бруку о год. 1-ї по півдні.

● 25-ліття смерті Ол. Лотоцького. В суботу 10 квітня 1965 р. в годині 6-ї ввечері відбулося у великій автодорії Українського Інституту Америки, 2 Схід 79 вулиця в Нью-Йорку Наукова Конференція, яку влаштували Наукове Товариство ім. Шевченка в ЗДА і Товариство Прихильників Української Народної Республіки для вшанування пам'яті проф. Олександра Лотоцького, бувшого Губернатора Буковини, Державного Контрольора УНР і Міністра Ісповідань УНР та Директора Укра-

(Закінчення на ст. 3 обгортки)

ВІРА Й КУЛЬТУРА

FAITH AND CULTURE

МІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ДУМКИ І КУЛЬТУРИ
ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО БОГОСЛОВСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Передплата річна 4 дол., піврічна 2 дол., чвертьрічна 1 дол.

Окреме число 40 центів.

Адреса: 101 Cathedral Ave., Winnipeg 4, Man., Canada. Телефон JU-9-1606

Authorized as second class mail, Post Office Department, Ottawa, and for payment of postage in cash.

Printed by The Christian Press Ltd., Winnipeg, Canada

Рік XXVIII

June — Червень, 1965 рік.

8 (140)

МОСКОВСЬКИЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКУ ЦЕРКВУ

БУВ ДУЖЕ МАЛИЙ.

ЗОЛОТА СТОРІНКА З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.

IV.

Основи московського Православ'я: "Кирилова Книга" 1644 року та "Книга о Вірі" 1648 року, — це твори українські.

Ось на це показаний приклад. В XVII і XVIII віках у Росії основними книгами, Книгами Віри були: "Кирилова Книга" 1644 року та "Книга о Вірі" 1648 р. Ці дві Книги — це стовп російського Православ'я, мало не символічні Книги їх, особливо пізніше для старообрядців. Тимчасом глибший дослід показав, що обидві ці Книги — українського походження. А саме, — "Кирилова Книга", ще збірник головно з українських праць київських та острізьких, почасти білоруських, а російського в ній найменше. Перша стаття, "Книга О. нашого Кирила", ще перерібка Стефана Зизанія давньої статті, і від неї пішла й назва Книги. Усі українські статті переклали на російську мову, і року 1644 видрукували в Москві. Так стала "Кирилова Книга".

Книгу другу склав Ігумен Київського Михайлівського Монастиря Нафа-

наїл, склав також із українських творів, і переслав у Москву для царя. Там цю українську працю переклали на російську мову й видрукували 1648-го року. Це була "Книга о Вірі".

Але нехай свідчать про це самі росіяни.

Про ці дві Книжки Митрополит Макарій, розповівши про їх постання, у своїй відомій "Історії Російської Церкви" т. XII ст. 124 пише: "Таким чином виявляється, що дві надзвичайно важливі Книги, видрукувані в Москві за Патріярха Йосифа, і досі найбільш поважані нашими розкольниками, "Книга Кирилова" і "Книга о Вірі", це не твори московські, а складені майже виключно із творів Української Церкви".

Розповівши про це все, славний російський учений історик літератури А. Н. Пипін у своїй "Історії русской літератури" 1907 р. т. II ст. 259 ущіпливо додає: "Це факт цікавий тим, що тодішня Москва для важливих праць, якими вважалися обидві ці Книги, не могла покористати знаннями своїх "гораздих Протопопів", але повинна була звернутися до Києва..."

V.

Трираменний Хрест зо скісним підніжком — це національний Хрест український, а не московський.

На цьому прикладі бачимо, як сильно помиляється той, хто буде вважати за російське все те, що ідеологічно оборонюють “Кирилова Книга” та “Книга о Вірі”. Скажемо, опираючися на ці Книги чи на такі подібні, будемо звати трираменного Хреста зо скісним підніжком за чисто московського. Ні, такий Хрест — це національний український Хрест, якого знаходимо на малюнках по багатьох українських стародруках, знаходимо знайдавнішого часу, коли про жоден російський вплив і мови не було.

Щоб переконатися в цьому, згадаю про малюнок з книги “Лѣкарство на оспалый умысл” 1607 р., що вийшла на Волині в Острозі з друкарні князя Костянтина Острозького. Там поданий класичний трираменний (восьмикінцевий) Хрест зо скісним підніжком, — це український національний Хрест.

Візьмім на увагу, що в Острозі існувала тоді вища школа, т. зв. Острозька Академія, — в ній повно було українських учених богословів, серед них і греків. І це вони зладили цю книгу, і це вони вмістили в ній малюнка класичного українського національного Хреста. Жодного московського впливу в Острозі не було, навпаки, — князі Острозькі ходили війною на Московію. Остріг був тоді центром української культури, і по всіх виданнях дав десятки Хрестів, — усе зо скісним підніжком.*

Або на давніх Євангеліях є трираменний Хрест зо скісним підніжком. Це зразковий український Хрест, бо таким його подає всьому своєму Духовенству сам Єпископ Йосиф Шумлянський 1687-го року в своїй “Метриці” кн. IV лист 30.

* Див. мою історично-археологічну студію: “Трираменний Хрест зо скісним підніжком — національний Хрест України”, 1951 р.

VI.

Широка ряса — це священича одіж українська, а не московська.

Або ще приклад. Рясну священичу рясу з широкими рукавами в нас люблять звати “московщиною”. Глибока помилка! Ось 1687-го року Львівський Єпископ Йосиф Шумлянський видав для науки своєму Духовенству книгу “Метрика”, і в кн. IV на л. 30 дав малюнка, як має зодягатися Священик, — “мірського Іерея ізображеніє”. Малюнок на цілу сторінку, Священик у широкій рясі з широкими рукавами, — звичайна грецька священича одіж. На голові кругла шапка з обкладкою. В правій руці посох, в лівій Євангелія з трираменним Хрестом зо скісним підніжком. У Священика довгі коси, довгага борода й вуси. І так ходили українські Священики православні, так прибиралися і Священики греко-католицькі до відомої василіянської (польської) реформи духовного відображення, коли в Галичині заведено католицьку форму відображення для уніяцьких Священиків.

Здавна вже уніяцький Єпископ і Духовенство намагалися не носити православної духовної одяжі, та р. 1643-го Варшавський польський Синод їм того не дозволив, але на Замойському Синоді 1720-го року вони цього таки добилися. В Україні Східній давня українська священича одіж позосталася й досьогодні.

VII.

Не зрікаймося свого українського, хоч його перейняли від нас росіяни.

І можна б тут навести десятки подібних прикладів, коли в нас зовсім безпідставно звуть московським усе те, що з глибокої давнини є українське. На сторінках наших видань це питання вже часто висвітлювалося; напр. що великі й пишні Іконостаси — це наша національна частина церков (див. “С.І.” ч. 29-30), або дзвонення “на Достойно” (див. “С.І.” ч.ч. 34-35). Має Українська Церква й свою

архітектуру Церков, яку часто ѹ почікали від нас росіяни.

Наш славний, але замовчаний історик Української Церкви Костянтин Харлампович (1870-1932) у своїй високоцінній величезній праці: "Малоросійське вліяніє на великоруську церковну жизнь", т. I, 1914 р., ясно й науково довів на тисячі сторінках, що це Українська Церква створила церковну культуру Церкви Російській. На жаль, другий том цієї високоцінної праці не зміг появитися.

Ми відмовилися від своєї стародавньої наїзви Русь, і тяжкі наслідки цього переслідують нас і сьогодні. Чи маємо відмовлятися й від своєї духової й матеріальної культури тільки тому, що в нас те чи інше перейняли росіяни, і тому воно однакове? Хто хоче руйнувати Православніє і українство, той робить так.

У нас аж зачасто мильно твердять, ніби той чи той звичай — московський, і таким звє його Європа. Це не доказ. Європа взагалі не знає або мало знає Україну, а ще менше знає її церковні звичаї. Скажімо, твердять, що трираменного Хреста зо скісним підніжком в Європі звуть російським, тому кидаймо його й шукаймо іншого; таке поступовання — це самогубство для Української Церкви й для української культури. Що американці кажуть "рощен Крисмес" на наше Різдво за старим стилем, це зовсім не підстава, щоб ми відмовлялися від свого традиційного старого стилю в Церкві. Щоб боротися з цим злом, треба випустити хоч коротку Історію Української Церкви англійською мовою в десятках тисяч примірників, а не закликати народ до харакірі.

Ось ще приклад. Безпідставно вирішивши, що трираменний Хрест — це московський, у Вінніпегу одної ночі... позрубували підніжки з набаних Хрестів греко-католицьких церков... Цебто переробили українські Хрести на католицькі.*

VIII.

Українська Церква і по 1686-ім році довго не піддавалася Москві, а тому й впливів тієї не було.

Києво-Печерська Лавра, як і вся Українська Церква, вперто й послідовно довго відпекувалася своєї залежності від Москви, хоч з 1686 р. офіційно була під Москвою. Київська Лавра довгі віки була ставропігією, цебто залежала безпосередньо від Патріярха Костянтинопольського, і ніяк не хотіла йти під Патріярха Москівського. Але її таки змусили аж 1695-го року писатися ставропігією Патріярха Москівського, змусили по дев'ятилітній упертій боротьбі.

Та Лавра таки не здавалася, і року 1718-го 27 січня випустила книжку "Минологіон", на якій було надруковано, що вона вийшла з друкарні Києво-Печерської Лаври, "Ставропігії Святішого Вселенського Константинопольського Патріярхи".

Ця книжка попала в руки московського уряду, а потім і в руки царя Петра I. Цар сильно розгнівався, і видав свого сувального наказа 5 жовтня 1720 р., а в ньому читаемо: "Его Императорское Величество указал именноваться Киево-Печерскому и Черниговскому монастырям по всъх книгах ставропигію всероссійських Патріархов, а не константинопольських".*

І цар суворо наказав надалі нічого не друкувати без дозволу Синоду. Але це мало помагало, і Києво-Печерська Лавра таки видавала свої різni видання до кінця XVIII віку. І не піддавалася московському впливові.

IX.

Дзвін на Достойно.

В Українській Церкві з давнього часу прийнято дзвонити "На Достойно": коли Священик по виголосенні "Благодать Господа нашого" починає читати тайну Молитву "Достойно й справедливо", то дзвонять в один найбільший дзвін, і дзвонять

* Див. монографію: † Іларіон: Трираменний Хрест зо скісним підніжком — національний Хрест України". 1951 рік. Історично-археологічна студія, 41 малюнок.

* Докладно розповідаю про це в своїй монографії: Історія українського друкарства, Львів, 1925 р., ст. 279-295.

аж до співу “Достойно есть”, цебо дзвонять в найважливіший момент Св. Літургії, в час Перетворення Св. Дарів. А в деяких місцях дзвонять по Перетворенні, на саме “Достойно есть”.

Такого дзвона не знала й не знає Грекька Церква, не знає його й Церковний Устав. Звідки ж узявся цей звичай дзвонити “На Достойно” в Церкві Російській?

За Московського Патріярха Якима (1673 — 1690) складена була книжка “Щит Віри”, і в ній про цей звичай читаємо таке: “Минулих часів за батьків наших, та й за нашої пам’яї не було думки в нашій Святій Великоруській Церкві, щоб на Господні Слова (“Прийміте, ядіте...”) і (“Пийте од неї всі!”) Св. Евхаристія тайно перетворялася, і не вклонялися під час виголошення цих Христових Слов, а люди стояли просто й молилися, і дзвонення в той час не було. На це багато свідків, і не дуже старих.

А почалося це з такої причини. Деякі юнаки, з царственного города Москви, захотіли відійти в Польське Королівство для латинської науки. Вони відійшли й навчалися в латинських школах, і, бувши учнями, ходили в латинські костелі за своїми вчителями, і там вони бачили в костелах і в тамошніх християнських церквах, як сусідніх, що коли Ієрей читав словеса Христові, то тамошні люди творили поклони й бувало дзвонення.

Це їм, як юним, здалося благочинним і гарним. Побувши там деякий час, юнаки ці повернулися додому в царствений город Москву, і розповіли деяким своїм знайомим священноначальникам та вельможним мужам, що мали велику силу в царському домі, що білорусьці* та латиняни при виголошенні Слов Господніх (“Прийміте, ядіте...” і “Пийте од неї всі!”) поклоняються Тілу й Крові Христовій.

А дзвонення в той час Богослужби почалося від оповідання тих таких вищезазваних юнаків та від малоросіян, що приходять до нас. І пер-

ше казалося, — дзвонення (благовіст) “На Достойно” за звичаєм, як у Києві й по всій Малоросії на Утрени, на 9 пісні: “Величить душа моя Господа” і “Чеснішую Херувим”, щоденно в кожній Церкві дзвонять у дзвони.

А згодом, як минав час, мало-помalu зачали люди, яких навчали ті ж таки юнаки та малоросіяни, говорити про дзвонення на Літургії, що до Слов Христових і на виконання Тайни дзвонять. І найбільше тоді почали люди пильно поклонятися, як Тілу й Крові Христовій. Іде б хто того часу не був, чи в Церкві, чи вдома, чи в дорозі, чи на роботі, чи на торгу, почувши той дзвін, зараз усі підводилися й кланялися, думаючи, що вклоняються Тілу Христову при Словах Господніх, не знаючи певно, що на Літургії не тоді, коли виголошуються Слови Господні: “Прийміте, ядіте” і “Пийте од неї всі”, але при словах: “І сотвори убо хліб сей” пресуствляються (перетворюються) хліб і вино в Тіло і Кров Христову”.

Таке подає “Щит Віри” про запровадження дзвонення “На Достойно” по російських Церквах, яке принесено в Росію з України. Звичай цей чисто український, бо Грекька Церква його не знала й тепер не знає.

З цього прикладу робимо висновок, що багато з того, що бачимо по російських Церквах, це наше українське. Історія культури сотнями прикладів показує, що церковні звичаї всі віки переносилися з України в Росію, і позосталися там і до сьогодні. Ось тому багато церковних звичаїв, які бачимо в Російській Церкві, це звичаї не чисто російські, але наші українські.

Року 1686-го Українська Церква перейшла з юрисдикції Царгородського Патріярха в юрисдикцію Патріярха Московського, вищезгаданого Якима. Але впливи Української Церкви на Російську, як бачимо, не спинилися, і були сильними й далі. Залежність від Москви виявлялася головно адміністративно, а не ідеологічно.

Щодо часу Перетворення, то в Українській Церкві давно вже вирішено, що Дари перетворюються при Молитві до Духа Святого, при сло-

* За XVI і XVII віки в Московії українців часто звали білорусами.

вах: "І створи убо хліб сей" і т. д. Вищеподаний уривок зо "Щита Віри" цінний і для історії цього питання.

Патріярх Яким, про якого тут згадано, довгий час був ченцем українського Межигірського Манастиря, тому добре знати українські церковні звичаї.

X.

Якогось більшого ідеологічного впливу на Українську Церкву Церква Московська ніколи не мала.

Усе ще нам ясно свідчить, що якогось більшого ідеологічного впливу Російської Церкви на Українську ніколи не було, — був тільки утиск адміністративний та мовний, а це ж да-

леke від якоїсь церковної ідеології.

Залежність Української Церкви від Московської не можна рівняти, скажімо, з залежністю Греко-Католицької Церкви від Риму, — Рим послідовно веде своїх уніятів до повного окатоличення, накидає свої Канони, а навіть Догматику, а це вже довело до того, що ті уніяти самі стали зватися католиками.

Навпаки, московський вплив завжди сприймався і тепер сприймається в Україні тільки як адміністраційний утиск. Бо якоїсь релігійної ідеології Москва нам не накидала уже хоча б тому, що сама не мала такої, — ідеологію для Московської Церкви в більшості всіх віков творили таки головно українці.

† Іларіон.

ДЕННИК МОЕЇ ДУШІ.

XIII.

ПОМАЛУ ТІЛО ЗАСИНАЄ.

1. СТАРІСТЬ.

На мене камінь навалився,
І стопудово чавить груди, —
І я, як дуб старий, схилився,
Й з-під нього рвусь на волю всюди!..

Бо старість — лута це недуга,
Тяжке повільне умирання:
Із Сина Божого наруга,
Безсмертя повне розпинання...
29.XI.1962. Торонто.

2. ТВОРЧІ СНИ.

Помалу тіло засинає
І завмирають всі чуття, —
Бажань над сили вже немає,
І тихо кінчиться життя...

Немов те сонце при заході
Помалу гасне, й гасне все, —
І часто чую гостре "годі!"
Й що день наступний принесе?...

Та Бог тісніше все зо мною,
І дух сильнішає в мені, —
Й Своєю Ласкою ясною
Благословляє й сиві дні!

І я душою молодію
Як пізня квітка восени, —
Й рошту у Господі надію,
І бачу юні творчі сни!....
31.V.1963.

3. ВСЕ ЖИТТЯ.

Сонет

Цілим серцем співаю про Бога,
Про Одного своєого Творця,
І тільки Ним моя творча дорога
Почалася й біжить до Кінця!...

Все життя моя путь була збога,
Та стелілася все до Отця, —
І росла з Ним і вірна спромога
Гартувати за Правду борця!...

Й все життя я не схібив завдання,
Бо всю путь мене вів Ти Один:
Мені Батьком Ти був від світання,

А Тобі я все був вірний син!...
Все життя Ти Один мое щастя,
І найбільший мій скарб — то
Причастя!...

13.V.1964.

4. ЖИТТЯ.

Несеться потяг мій безвпину,
І дέ він спиниться, не знati, —
Чи може в полі тут загину,
І не дойду вже до хати?...

Несеться потяг мій стрілою,
І я не знаю, де він стане, —
Життя ж пробігло чередою,
І хоч бурхливе, та кохане...

Життя несеться птахом бистрим,
Несеться вічно, безконечно:
Бува — блиснє вином іскристим,
І гляне тихо та сердечно...

.....
Будь завжди з Господом в дорозі,
І скрізь тебе Він порятує, —
І коли життя твоє у Бозі,
Тебе Він бачить й завжди чує!...

12.XI.1963.

5. КАНАРЕЙКА.

Моя люба й кохана пташина
Перестала у клітці співати, —
Довгі ж роки сама ти єдина
Розважала сумні ці палати...

Постаріла і впала на силі,
І пісень вже не в'яжеш в віночки, —
І не сняться тобі поля милі,
І повні сонця солодкі деньбочки...

Моя пташечко люба і мила,
Чом співати мені перестала?
Чом додолу схилилися крила,
І ти не в'яжеш разків Ідеала?...

21.VI.1963.

6. НА СТАРІСТЬ...

На старість в'януть орлі крила,
А я підношу їх Угору, —
І в мені зростає творча сила,
І я бачу Правду й неозору...

На старість сили млявоквілі,
А я рошчі міцного духа, —
І не страшні старечі болі,
І розум пильно мене слуха...

І тягот старечих як не чую,
І духом рвуся все до Неба, —
Щоб Волю виконать Святую,
Щоб ще наблизитись до Тебе!...

Бо дух все вищий понад тіло,
І його ніщо не переможе:
Угору лине гордо й сміло,
Де все надзоряне та Боже!

23.VI.1963.

7. Я чую...

Я чую: ввесь я тихо гасну,
Як гасне світло при заході,
Не пізнаю й істоту власну, —
Творець прорік потиху: годі!...

Тиняєсь світами ти вже досить,
По вінця випив чашу всього,
І вся істота вперто просить
Вернутись в Лоно Трисвятого...

Давно по Ньюму я сумую,
Душа аж проситься до Неба:
Почути Заповідь Святую
На віки вічнії від Тебе...

Я чую: ввесь я тихо гасну,
Як гасне світло при заході,
Не пізнаю й істоту власну, —
Творець прорік потиху: годі!
29.VII.1963.

8. КІНЦЯ ДУШІ МОЇЇ НЕМАЄ...

Щоб згинув дух, як гине тіло, —
Того сприйняти ніяк не можна,
І все розумне свідчить сміло:
Душа ж із Господом тотожна!...

Душа безсмертна у людіні,
Вона ніколи не згасає, —
Всевічна все вона, як нині,
Кінця живій душі немає!...

Господь створив в людині душу,
Вона в мені творіння Боже, —
І до Бога з нею линуть мушу:
Померти тут вона не може...
11.VI.1963.

9. БОРОТЬБА.

Твою ходу я чую ясно,
Кістлява бабо навісна, —
І сонце красне тихо гасне,
І вже й не сниться та весна...

Та дух у мене все високий,
Глибокі думи молоді,
І розум чистий бистроокий
До Неба рветься у ході...

Думки пекучі орлокрилі
Я в очі кину ще тобі,
І ринусь ввісь у творчі хвилі,
І переможу в боротьбі!...

Круг мене відиво небесне,
І пахнуть квіти запашні, —
І я вірю глибоко: воскресне
Життя безсмертне у мені!...

І дух і воля — в повній силі,
Лиш тілом чую я кінця, —
Душа ж і розум — орлоокрилі,
Якими вийшли з рук Творця!...

Не збóреш духа ти ніколи, —
Йому ніщо назéмна смерть:
У мене думи як сокóли
Всю душу сповнюють ущерь!...

Коли є воля, то не вмер ти,
Вона в бессмертя нас веде, —
Тож не лякаюся я смерти,
Бо дух не губиться ніде!...

21.VII.1963.

10. РУІНА — ВІДИМАЯ СМЕРТЬ.

Я ніколи не бравсь руйнувати,
Бо руїна — видимая смерть, —
Мені мило Святе будувати,
Цілину поорати ущерь!

Все життя шанував я Свобóду,
І найвище возносив любов, —
Оминав я душою незгоду,
І противна була мені кров...

Я все линув творити правдиве,
І людині дать крила міцні, —
Мати серце до праці горливе,
І мати думи про Волю ясні!

Усі люди — Господні діти,
І все зéмне життя — Божий лан, —
Я душою закоханий в квіті
І чужий мені дикий бур'ян.

Я ніколи не бравсь руйнувати,
Бо руїна — видимая смерть, —
Мені мило Святе будувати,
Цілину поорати ущерь!...

9.II.1963.

11. УДАВ...

Одна гірка думка невпинно
Змією кусає мене:
“Чи все ти зробив, що повинно?”
Хто ж цеє до краю збагнє!...

“Велика була в тебе сила,
Яку Господь щедро подав, —
Чому ж твої творчі крила
Здушив таки зéмний удáв?...

Хотів ти над силу зробити
І Волю народові дать,
Горів всечеснóтне творити,
Щоб в світі не першу грав тать...

Зробив ти народу не мало,
Але не зробив до кінця, —

І шкíрить неволя ще жáло
Супроти Глагóлів Творця”...
24.I.1963.

12. КОЗАЦЬКА СИЛА.

І дéти ділась, моя сило,
І дé пропала за морями?
Бо лихо лютее носило
Тебе чужýнами без тами,
Як вітер носить лист світами...

Пропала вся козацька сила
В далеких мандрах по чужýні:
Потерлись геть орлини крила,
І згасли очі соколині,
І смерть ось мбститься на спйні...
4.I.1963.

13. ТАМИ.

Десь сон повіявся лісами,
А я життя переглядаю:
У праці всій дошкульні тами,
І перепони скрізь без краю...

Я все життя товчусь на возі,
І волочуся чужиню, —
Вся праця лиш на перелозі,
Де й кроку не ступить без бою...

Були у мене брлі крила,
І я літав під Небесами, —
Тепер безпломічна безсила,
І скрізь колючі й гострі тами...
29.XI.1962. Торонто.

14. І ДЕ ПОДІЛАСЬ МОЯ СИЛА?...

І де поділась моя сила?
По світу зникла за морями...
Бо Доля скрізь мене носила
І пхала у бездонні ями...

І сили всі пішли на люди,
Талан розвіявся на дрібниці, —
Тепер самі лиш тами всюди
І праця квола для годіться...
29.XI.1962. Торонто.

15. ОИ У ПОЛІ ПО МОГИЛІ.**Пісня.**

Ой у полі по могилі
Коршáк походжає, —
Очі карі, очі милі
В козакá виймає...

Ой загинув козаченько
У неділю франці,
Коли кинувся миленький
Визволяти бранців...

А татари оточили,
Стрілу в серце вгнали,
І загинув козак милий
Татарі в поталу...

Ой у полі по могилі
Коршак походжає,
Очі карі, очі мілі
В козака вимімає...

1.VIII.1963.

16. СУХОЗЛІТКА.

Бувало — Щастя заблукає
В мою самотнію оселю, —
І до нього сумніву немає,
Його беру собі за скелю...

Та скоро ясним серцю стане:
Не Щастя то, а лиш видіння, —
Не Щастя красне та кохане,
А сухозлітка лиш весіння...

І серце раптом порожнє,
І холод струмом пнеться в душу:
Бур'ян із Щастя того спіє,
І я з порожнівій й не зрушу...

16.XII.1962.

17. СТАРІСТЬ.

Як при заході сонце гасне,
Тактихо гасне і людина, —
Воно, заходячи, прекрасне,
Хоч і красі його — хвилина!...

І старість людська прекрасна,
Коли ти вкриєшся снігами:
Природа вся для тебе ясна,
В знаннях ідеш вперед без тами...
16.XII.1963. Едмонтон.

18. ОСІНЬ.

Летить-жене листок із тополі,
Їому ніде немає спину, —
Так ніби скрізь шукає Долі
І порятунку від загину...

Вже пізня осінь із вітрами,
І листя вкрило всі дороги, —
І до могили й я без тами
Несусь самотній та убогий...

.....
Та не впаду я й під обухом,
Бо путь Спасіння добре знаю, —
І я радію кротким духом,
Й прямую зоряню до Раю!...

25.X.1963.

19. ЩАСТЯ.

І де ви, літа молодії,
І де ти, щастя золоте?
Минулись зоряні надії,
Розвіялись, як листя те!...

Усе промчалось, все минуло,
І стрілою далі мчиться все, —
А в мене тіло як заснуло,
І людського щастя не несе...

Душа ж моя покрай щастлива,
Бо вічно з Господом вона, —
І дум глибоких повна злива,
І в них голубиться весна!...
31.VII.1964.

20. ОБНОВА.

Ой тяжко-тяжко працювати,
Коли ти втратив юні сили:
Хотів би соколом літати,
Та постиралися вже крила...

.....
Та Бог з Десницею зо мною,
І додає вогню до слова, —
І я готовий знов до бою,
Бо сил несе мені обнова!...
23.XI.1964. Торонто.

21. БОЛІ.

Коли тебе обсядуть болі,
Немов у Спасівку злі мухи,
Не нарижай на кривду Долі
І на сліпоту завірюхи, —

Бо болі всі твої минуться,
Як гинуть мухи ті зимою, —
Пильний до Бога пригорнувшись,
Щоб Він був завсіди з тобою!...
10.XII.1964.

22. ДО НЕБА!...

Все наше тіло тлінне й смертне,
В своїй основі нерухоме,
На кроці кожному інертне,
У всякій праці несвідоме...

І тільки Бог нас оживляє,
І шле у нас Святого Духа, —
Він смертне в Геній воскрешає,
І чуда творить потеруха!...

Бо ми стаєм безсмертні Духом,
Хоч смертне й тлінне наше тіло, —
Бо вічні зором ми і слухом,
Як линемо до Неба сміло!...
13.XII.1964.

23. Я ВІДІЙДУ...

Я відійду, — і не зостане
 Ані кришиночки від мене,
 І все улюблене й кохане
 В ніщо обернеться шалене...
 Я відійду, і все покину,
 І не вернуся й на хвилину...

Круг мене осьде все потрібне,
 Без чого годі працювати,
 Без чого й серце неспосібне

Снувати життєві палати, —
 Усе, як зайве, полишаю
 А сам в доріженьку безкраю...

Оні, не вірю, — так не буде:
 Служити Богу й далі мушу,
 Бо зстаються тут всі люди,
 А Бог бере до Себе душу, —
 І на колінах при Престолі
 Благатиму Народу Долі!...

11.XII.1964.

† Іларіон.

МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН: “ДОХРИСТИЯНСЬКІ ВІРУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ”.

Історично-релігійна монографія. Вінніпег, 1956 рік, 424 сторінки. З предметовим показником. З малюнками.

Звичаї народу, його вірування, будь вони дохристиянські, чи християнські, це зміст поняття про даний народ. Вірування народу є цілою, по якій означаємо ступінь культури народу. Немає народу, що не мав би власних вірувань: будь вони більше чи менше культурними. Немає теж народу, що не мав би Релігії. І немає Релігії, що не мала б першня Божого: одна більш ясного, інша більш змішаного з твором Бога, ніж з Еством Бога Самого...

І тому вибір Релігії, її совершенство залежить від світlosti душі народу. Обряд народу, це зовнішні ціхи душі народу.

Коли я опинився на студіях у далекій чужині у Лювені, серед моря Віри, чужої для моєї душі, я побачив, що все те, що досі було для мене Святым, зовсім не є Святым для тих, серед яких довелося мені жити. І душа моя прагнула знайти бодай краплину води серед пустині, оазу. А стала нею для мене на час якийсь Служба Божа в монастирі, ча Монт Цезар, на горі міста Лювену. Служба Божа сама латинська, але мала сліди Обрядів України. Сама повага цієї Служби Божої іще зо слідами колишніх “Метанія” замість латинської “гenuf-

лекції”, давали мені ілюзію, що ставала на мить оазою...

Завершивши успішно філософічно-богословські студії, з Требником у руках, мав я сповняти Чин Похорону. Це було близько Львова, в околиці Каменоброду. Але яке було мое здивування, коли я побачив, що обряд, який мав зачинати Похоронний Чин, не був записаний у Требнику. Бо саме батько померлої дитини поставив цебер, наповнений водою, перед входом до хати, де спочивав хлопчина, і промовив: “А тепер, Отче, освятіть воду!” Річ ясна, я це зробив. А тоді батько повів мене на межу своєго господарства, повів у стайню, стодолу і на стриж хати. Так треба було “дущичку виганяти, щоб не блукала”... А було це під Львовом, де містився центр богословського знання і науки.

І знову 1933-ї рік, осінь. Мій перший Похоронний Чин в Новоселиці, пов. Долина. Цим разом хоронив я Іллю Голуба, газду з Підгір’я. І що я там побачив? Хоч не була іще пізня осінь, покійного покладено на сани, запряжені у два здорових тої самої масти воли. На домовину покладено вдома ткане полотно та килими. Під час Панахиди подали мені хустину в руку та засвічену свічку. Цей похоронний звичай я віднайшов у пам’яті, бо пригадав собі Похорон Михайла із “Землі” О. Кобилянської. А загадку з хустиною розв’язав я щойно цього року, коли хоронив одну з пі-

онерок, що приїхали в Канаду з Буковини. Отже, Галичина уніяцька та православна Буковина, це діти одної Неньки-України. На це вказує душа народу — Віра, по суті православна тут і там, та рідні ті самі звичаї.

Похорон на санях є знаменито виснений у праці Митрополита Іларіона на сторінках 249-250: “Для Похорону сани тягли або за шнура, або несли на плечах, або тягли пара чи дві парі волів. Давній список-рукопис XIV століття: “Сказаніє о Святих Борисі й Глебі” монаха Якова XI в. має малюнка: Несуть Святого кн. Володимира на Погреб... Знаємо, що 1015 р. так поховали князя Володимира Великого, так ховали й інших князів не тільки в Україні, але й на півночі, в Московії: там великих князів, царів і цариць відносили до могили в санях”. Ст. 250-251.

Припустімо, разом із Вірою Христовою, прийнятою в Києва, Московія прийняла і цей звичай, або іще перед тим українські князі, закладаючи Московське Князівство, перенесли сюди й українські передхристиянські звичаї та повір’я, то всі такі прикмети є признакою, що дане племя стояло у близьких духовних стосунках одне з одним, або тільки пізніше відчужилося одне від одного...

Є зовсім доказаним фактом, що скити, це давніші мешканці-автохтони України, хоч декому немило називати їх предками русичів-українців.

Послухаймо, що каже про них Геродот: “Чорне море, куди пішов тепер війною Дарій, є замешкане націями, що дуже неогладжені, розуміється крім скитів. Бо поставивши на бік Анахарзиса і скитів, немає жодної іншої нації, що мала б претензії бути мудрою. Бо скити представляються розумнішими за будь яку іншу націю. Хоч не всі їхні звичаї я подивляю. То мають вони спосіб, що ніхто з найдіздників не відійде від них, щоб вони його не знищили. Вони не мають ані міст, ні фортець, так що переносять свої житла з собою всюди, куди вони йдуть. Вони мають звичай дехто, а навіть усі стріляти з коня”. “Історія Геродота”, ст. 218. Знаною є загально швидкість і зручиність у стрілянні з коня в українських козаків.

А далі цей же самий Геродот: “Скити мають велику ненависть до чужих звичаїв, у першу чергу до звичаїв грецьких. Коли Анахарзис обіїхав велику частину світу, врешті стрінувся зо звичаєм святкувати торжественно почитання матері богів. Коли він потім повернувся у Скитію, хотів практикувати це святкування в честь матері богів, підглянув це один скит. Він доніс це королю. Король пішов на те місце, де Анахарзис сповняв звичайний чин, та вбив стрілою Анахарзиса. Якщо Анахарзис був з королівського дому, то він був убитий стрілою рідного брата, бо він розповсюдивав у Скитії чужі звичаї” (Ця сама “Історія”, ст. 227). Значить, наші предки пильнували чистоту предківських звичаїв.

А далі. “Коли вмирав хтось із скитів, то найближчі його родичі кладуть його на воза, і так обвозять його по черзі по всіх його приятелях. Кожен з них приятелів приймає їх та уряджує пир. Перед померлім розставляють такі самі страви, як перед живими. Так вони гостяться через сорок днів, а після того хоронять померлого... Після похорону вони самі себе очищують. До середини намета ставлять посудину, наповнену камінцями червоними та додають конопляного насіння. Скити, як я сказав, влаштують під щільне покривало, кидають насіння конопляне на розжарені камінці, що запалюють насіння. А це дає такий запах, що навіть грекам не снілось... Їхні жінки миються в мості з кипарису і кедрини”. Стор. 226-27.

Перестудіювавши цінний твір Митрополита Іларіона, мусимо освідомити собі добре, що цей твір не є написаний на вірі уже існуючих праць. Це саме перша цього роду систематична праця, що стверджує в собі передхристиянські вірування і повір’я. Це твір дбайливо вибраних слідів нашої старовини, вибраний з історії та з літератури. Бо це тільки на основі синкретизму можна було братися за таку мозольну працю. Джерела “з першої руки” були знищенні свідомо і не свідомо ворогами розвою української культури. А “давня віра в слов’ян не встигла розвинутися в закінчену повну систему, бо прийшло Християн-

ство й спинило цей розвій, хоч відразу й не вбило його. Ось тому ми звичайно бачимо в усьому тільки більші чи менші уривки стародавніх вірувань, а не розвинену релігійну систему". Так говорить про передхристиянські вірування Блаженніший Митрополит Іларіон на ст. 17.

І при цій нагоді знову нав'яжу до власних моїх спостережень. У місті Брегенц, Форарльберг над Боденським озером був я на Похороні однієї світської особи. Перед засипанням гробу землею, всі присутні люди проходили повз гріб, і, стаючи в ногах покійника, окроплювали його освяченою водою. Чи було це посліднє цілування? А може подібно як це коло Львова освяченням води, тут окропленням домовини, замикали душу, щоб вона не блукала? Треба нам знати, що обряди Римської Церкви холодні, строго означенні в інших країнах, тут заховали іще в собі чин, що його сповняє не Священик, а всі присутні. Отже, і тут глибоко вкорінені повір'я мусіли бути респектовані навіть такою Церквою, що відхилів не терпить...

Звичаї та святочні ігри, що збереглися головно на окраїнах України, напр., над Сяном, стали майже одиноким аргументом на користь принадлежності цих територій до України. "Обливання таки позосталося й до сьогодні, більше в Україні Західній, а в Східній мало знане". Митрополит Іларіон ст. 18.

В одному селі Ярославського повіту до I Світової Війни це обливання набирало таких розмірів, що майже до пізнього вечора молода обливалася. У поляків, хоч їх там не було доволі на тих землях, цього звичаю не було. Не було ходження зо свяченю водою, але під впливом вимоги латинників, ксьондзи по хатах "з кропилом" ходили. А що найдивніше, — всі в тій околиці святкували "Руський Новий Рік" та ходили з "вінішуванням" і по українцях, і по поляках. Ці саме звичаї під час окупації цих земель німцями були підставою до закладання по таких селах українських кооператив та "Освітніх Товариств"... Це тільки з національної точки зору. Бо в Перемиській гімназії завжди були учні навіть з-під

Ряшева. "Вони не хотіли се споляти". Отже звичаї вірування були в них ознакою українства, хоч мови української вони вже не вміли...

Новішими часами навіть проповіді по Церквах були по-польському. Але всі повір'я і звичаї строго заховували українці на найдалі висунутих на захід українських землях. Отже, так глибоко пов'язані були ці дохристиянські повір'я з душою українського народу.

А що скажемо про "гагілки" в Галичині? Там було представлене і лихоліття народу і радість та втіха молодого кохання. Історичний "Зельман" жid, що Церкву орендував від польських панів. Співали при тій нагоді й про Коструба. У своїй праці пізнав я майже всі закутини галицької землі. Поділля зберегло "гагілки", головно Золочівщина, Бойківщина мала якісі інші звичаї, що були пов'язані з полонинами.

І коли ми вже при цьому, то треба дещо й про полонини сказати. Часто доводилось мені сповідати тих вівчарів, яких кусали гадюки. Їх часто привозено, щоб уділити їм Святих Тайн (Напуття). Були звичайно при повній свідомості, але не було сили аж у Долині, а це було получене з більшими видатками, ніж Похорон... Народ у тих околицях не жив, а "животів", як часто в Галичині можна було почути.

Роju 1933-го, з нагоди "Соборчику" в селі Лолині, що винеслось на високі узгір'я Карпаття, була водночас Сповідь і миран. До мене підійшов мужчина, що його очі були як філяки, а хоч минуло йому давно 70 літ, хід його був ходом молодого. Ось він то поставив мені питання, що йому робити з тим, що Церква забороняє будь які "зашпітування", ще теж торкається вкусу гадюками. Я опинився в немалому клопоті. Переїбіг у пам'яті все, що я зінав з філософії про сомнамбулізм (сновидів), про "месмеризм" (медична теорія тваринного магнетизму). Подумав про онтологічне "Я". Бо всі ті речі я викладав кілька літ перед професорською іспитовою комісією, і здається, зінав їх добре. Але тут знайшовся я в обличчі простого бойка, що навіть читати не вмів. Він помагав людям, а

Церква не позволяла цього робити, бо це “спокушування Бога”. І тоді попрохав я цю людину переповісти мені зміст цих заклять на вкус гадини.

Коли чоловік відчинив уста й почав ці “закляття”, то мені здавалось, що передо мною святий, хоч не канонізований людьми. Я уважно вислухав молитву й спітав: “Чи це помогає укушеним гадиною?” Він відповів: “Помагає... Не промовив я слів остероги над цією людиною, як це є в звичаї: “Іди в спокої, і більше не гріши!” Але думка моя була з улюбленим Учнем Ісуса Іваном: “Учителю, ми бачили одного чоловіка, який з нами неходить, що виганяє Ім’ям Твоїм демонів; і ми заборонили йому, бо він із нами неходить”. А Ісус відказав: “Не забороняйте йому, бо немає такого, що Ім’ям Моїм чудо зробив би, і зміг би небаром лихословити Мене” (Мар. 9. 38, 39). Блаженніший Автор “закляття” порушує у своїй дбайливій праці на ст. 191-192: “Закляття та замовлення бувають найрізніші. Перше були воно на ворогів, як і ворожіння. Крім цього, багато замовлень-заклять на хвороби: на кровотечу, на хворі зуби, на різні хвороби, на вкус гадини. Є замовлення на врохи, щоб відурочити”...

Знаю з богословських студій, що Блаженний Августин укладав “екзорцизми”, що довго були іще в давніх Требниках. Між іншими, є він праобразком звісного “призначення-предестінацій”, що Кальвін вжив його в своїх “Інституціях”, з яких пізніше пороблено мильні заключення. Сам я вживав Требників, де Молитва при “Обході поля” кінчилася: “Заклинаю тебе Богом Живим: відійти на безвісті, на татар!” Ніби татари — не люди... Може “на тартар” (на ад)?

Зміст вірувань наших предків відповідав тодішнім елементам їхньої Віри. А теологія стає щораз більше толерантною, бо вірити, що навіть у найпримітивніших народів є віра, в якій те, що відноситься до Бога, є Божим елементом. Візьмімо нову теорію знаного професора з Базелю, він же є теж професором у Сорbonі, а це Оскар Кульманн. Його теорія про цілковиту смерть оперта на науці Еван-

гелії. На Римокатолицькому Ватиканському Соборі був він дуже популярною особою. Сам Римський Папа фотографувався з ним...

У чому небезпека колишніх релігійних дохристиянських практик? Відповідь дамо словами Христа: “А коли дух нечистий виходить із людини, то блукає місцями безвідними, відпочинку шукаючи, та не знаходить. Тоді він говорить: “Вернуся до дому свого, звідки вийшов”. А як вернеться він, то хату знаходить порожню, заметену й прибрану” (Матв. 12. 43-44).

Блаженніший Автор наводить на стор. 317-318 приклад російського письменника І. Наживина, який у своєму романі “Кремль” каже: “Тільки аж у середині XVII століття заборонено російською державою справляти празники у честь бога Ярила, бога любові і пристрасності. Про цього бога Автор дає вияснення на ст. 111-112-ій. На це прекрасно відповідає Блаженніший Автор ось як: “Народні маси взагалі не скоро міняють свої поперединні вірування, бо вони — їхній багатовіковий світогляд. Інтелігент, людина освічена має свій філософський світогляд, набутий по книжках, простий же народ добуває його із реальних вірувань своїх предків, що старанно передаються з покоління в покоління. Ось чому пильний дослідник народніх вірувань ще й сьогодні бачить серед них немало залишків віри стародавній, що зрослася з Християнством. У народі ще й сьогодні по-застається стародавній ляк перед Богом, коли богові догоджувають, щоб допоміг у якій справі. Те саме й тепер: Богу моляться й постять часом не з потреби живої душі, але щоб досягти свого бажаного, навіть із заздрощів”. Ст. 319.

Нераз і тепер потрібно було б когось, хто страшив би людей карами тілесними за невиконання обов’язків християнина. Ми ж християни...

Київський Митрополит Іоан (1077-1089) у своїх “Правилах” сильно скаржиться, що люди Причастя не приймають; із цих же причин цар Петро I (по духу протестант) в 1716-му році видав зарядження, щоб кожен “пово-всегодно”, бодай раз у рік, у Великий Піст, конче посповідався й запричас-

тився, а коли цього не зробить, загрозив карою". Ст. 319-320.

На так вдячну тему і на так знамениту працю нашого Блаженішого Митрополита Іларіона, повинні б відгукнутися всі українці. Це ж епохальна праця, якої ми досі не мали. Праця написана так добайливо, так скроплютно, що не оскорблює ані Християнства, ні совісти наших передхристиянських предків.

Знаю добре, що іще тоді, коли виходила "Наша Культура" на рідних землях, проф. д-р І. Огієнко радо містив праці Щербаківського та інших дослідників старовини. Свою думку на українське минуле виявляє цей са-

мий Професор і Ректор, тепер як Митрополит Відродженої Церкви Української, та як Dekан Богословського Факультету в Манітобському Університеті: Колегії Святого Андрея Первозванного.

Дай, Боже, щоб не була це остання праця пера цього іневтомного Корифея науки взагалі, та української особливіше...

Видавничій Комісії при Товаристві "Волинь" належиться особливіше призначення і подяка. Це ж не перший твір нашого Блаженішого Митрополита Іларіона, що його це Товариство допомогло видати...

Священик Д-р Степан Сасс.

ЛІТЕРАТУРНА МОВА В ГАЛИЧИНІ.

МОВНО-ІСТОРИЧНА МОНОГРАФІЯ.

3. Полонізація Галичини.

Року 1772-го Галичину окупувала Австрія. Про тяжку спадщину по Польщі акад. М. Возняк пише в своїй цінній праці: "Як пробудилося народне життя в Галичині за Австрії" (Львів, 1924 р.): "Одиночкою українською інтелігенцією було Духовенство, але його освіта не була висока. В 1783 р. ствердив австрійський референт для справ Галичини, що один на 30 Священиків мав які-такі студії, а багато з них не вміли навіть писати. Вони не були в силі говорити проповідей, ні вчити дітей катихізму... Щоб стати Священиком, треба було тільки вміти по-польськи та читати й писати кирилицею" (ст. 3-4).

Сільський Священик мало чим різнився від простого селянина, робив панщину, і тільки року 1777-го звільнено його від неї й від інших двірських фізичних обов'язків.

Про повну полонізацію уніятського Духовенства й інтелігенції ясно відбилося від народу, говорило по-польськи, і нарівні з дідичем і жидами використовувало народні маси. Раз був випадок, що селянин обвинував свого пароха перед Консисто-

рією, що не хоче видати йому метрики його батька. І обвинувачений парох боронився перед Консисторією тим, що він "не в силі перечитати давньої метрики, писаної по-руськи, бо в школах вчився він по-польськи, по-німецьки, але по-українськи його ніде в Галичині не вчили"...

"Були часи, що українські богослови тільки в останніх роках своїх наук починали вчитися трохи читати по-церковнослов'янські й по-українські, щоб бодай могли відчитати Службу Божу з церковних книжок. Молоді парохи говорили проповіді або сповідали такою катіченою мовою, що їх парохіяни або мало що, або цілком їх не розуміли".

Деколи український Священик не зміг ні говорити, ні читати по-українськи. Щоб могти відправити Службу Божу, давав переписати ввесі Служебник латинськими буквами, а проповіді в церкві говорив по-польськи... Як низько впало українське Духовенство (уніятське), доказує те, що 1830 р. з'явила потреба видати Словника, де церковнослов'янські слова пояснено польськими. Що це не часи Польщі, а Австрії, видко було тільки з постійних нарікань уряду, що українське (уніятське) Духовен-

ство не піддержує сільських народніх шкіл і в них не вчить дітей".

"Незчисленні урядники українського походження боялися признатися до своєї народності. У наукових зведеннях ніхто з учителів і професорів не говорив ні слова по-українськи. Польська мова панувала скрізь по домах освічених українців, у Консисторії, семинарії, навіть по священничих домах. Таким робом у громадськім житті все було по-польськи, і коли хто з освічених людей заговорював до селянина або до нижчої прислуги ламаною українською мовою, то це вже була велика ласка" (ст. 40-41).

Епископат і Митрополія щілковито були полонізовані, тягли руку поляків, говорили й писали тільки по-польськи, а по-українськи нічого не вміли (там само, ст. 20). Особливо монахи Василіяни скоро зовсім покатоличилися, забули все своє рідне й завжди накладали з поляками, а навіть брали чинний удел у польському повстанні 1831-го року. При таких умовах українська літературна мова не мала жодної змоги розвиватися, — вона тільки но жевріла. І це тоді, коли в Україні вже голосно співав Тарас Шевченко... Поляки безмірно винародовлювали в Галичині українців, а Рим, завжди опанований поляками, ніколи не заступався за уніятів. У вищено званій праці М. Возняк розповідає, як року 1816-го в Перемишлі постало "Товариство галицьких уніятських Священиків для поширення освіти й культури серед вірних на підставі Християнської Релігії". Світська влада затвердила це Товариство, але на нього сильно накинувся Рим, — і заборонив працю (ст. 33-35).

"Не перший це й не останній раз — додає автор-уніят — подув морозний вітер із Риму українцям в очі. Це дуже цікавий документ мацущинного (щоб ужити лагідного слова) трактування уніятської Церкви з боку Риму цілими віками" (ст. 35).

Про те саме свідчить і д-р Остап Макарушка: У Галичині "в домі уніятського духовного всевладно панували польсько-шляхетні звичаї, польська мова, а навіть подекуди й польська ноша" (особливо польські шляхетські чоботи з високими халіявами

замість черевиків). Василіяни вважали себе вищим за біле Духовенство, вели середні школи по польськи, "і самі себе почували поляками; з українським народом в'язала їх тільки Віра та обряд" ("Україна" 1928 р. кн. 2 ст. 41-42).

Як твердить М. Возняк, сам Львів ще в 1840 р. "був цілком спольщений" (ст. 117). По гімназіях до 1867-го року мовою навчання була мова німецька. При таких умовах трудно говорити про добрий розвиток своєї літературної мови.

Але австрійський уряд хоч і як накладав з поляками щіною українців, проте мусів дати їй "русинам" національну волю. Помалу поставали в Галичині "руські" школи, поставала світська інтелігенція і це власне вона, світська інтелігенція, пробудила в Галичині національну свідомість, і повсюдь потягла за собою й Духовенство. Саме Духовенство було не в силі відродити Галичину, бо проти цього був Рим, опанований поляками, проти цього був і уніятський церковний Прорівід.

В оповіданні В. Будзиновського: Як чоловік зійшов на пана, 1937 р. (Бібліотека "Діла" ч. 11, оповідання написане 1897 р.) читаємо на ст. 104 таке про мовний стан українських родин у Галичині в половині XIX ст.: "Хоч батько Стефана був українським Священиком і свідомим українським націоналістом, то вдома в них панувала польська мова. По-українськи говорили тільки зо службою, з парохіянами та з українцями, які приїздили в гості. Так було ще в неодній українській родині. Причина була в тім, що домашнє огнище заосновувано, ще поки обидві сторони, цебто поки ще наречені ставали свідомими ваги національних справ. Молоді починали балакати з собою по-польськи. За цим ішло, що до першої дитини мама зверталася теж не в рідній мові, — і так польщина залишалась у хаті. Обоє були залишиві й не хотіли порушувати раз прийняті звички.

Та в інших дітей бувало більше взяття. Звичайно, як син пішов до школи до міста, то, приїхавши до батьків на ферії, балакав до них виключно по-українськи. Батько й мама

соромилися залишатися позаду нових поступових ідей, і так у хаті запанувала українська мова".

На основі всього вищесказаного стає ясним, чому західноукраїнська мова так сильно сполонізувалася, — до неї ввійшло багато різних запозичень з польської мови, запозичень фонетичних, морфологічних та складневих. Особливо багато ввійшло запозичень словникових та фразеологічних. Літературна галицька мова, щебто мова галицької інтелігенції, була переповнена полонізмами постільки, що в Україні її розуміли з трудом. Це сильно спинювало розвій української культури.

4. Мур між Україною й Галичиною.

Поміж Україною й Галичиною цілими віками творився штучний неперехідний мур, головно духовний, творилася "залізна заслона". Велася завжди сильна й уперта агітація проти Православ'я, а тому й українці були "схизматиками". Зносини з Україною провадили тільки окремі світські особи.

Українськими творами з-поза цього кордону в Галичині цікавилися мало. "Твори Шевченка знали тоді (1850-1860 р.р.) хіба (окрім М. Шашкевича) із живих Вагилевич, Головацький, Устиянович та Лисак, Глинський та мало хто більше з письменників. Редактор "Слова" Б. Дідицький, без сумніву, освічений та очитаний чоловік, не вмів багато сказати про Шевченка, містив хибні, неточні вісті навіть про його твори", свідчить акад. К. Студинський ("Україна" 1928 р. кн. 2 ст. 13). Ось тому на смерть Т. Шевченка "Слово" неспромоглося подати навіть біографії його, бо нічого не знато про великого поета (ст. 9).

У річницю по смерті Шевченка молодь служила Панахиду по душі поета, але портрета його не знайшли по цілому Львову! (ст. 18). Редакція "Вечерниць" 1863 р. ч. 10 вияснила це незнання Шевченкових творів у Галичині відкрито: "А прецінь є у нас це такі люди, що страхуються поклонитись Великому Генієві (Шевченкові), — кажуть, бачите, що він про-

тивник Москви, та до того й православний, так де ж у католицькому панстві клонитись православному Генієві?" (ст. 30).

Року 1865-го відклікано у Львові академію по Шевченкові на жадання Митрополії, а причину цього редактор "Слова" добачував "в нікоторого роди узкосердності, с якою смотрит одна части старшої Руси на православний характер великого поета України" (ст. 22).

Наслідки духового відчуження Галичини від своєї Матері України через те, що вона берегла свою віковічну Віру, Віру Православну, були страшні для Галичини, — вона національно сильно відстала. Д-р Лонгин Цегельський пише про це: "Політичне життя нашого народу від часів Хмельниччини зосередилося тільки в Україні Наддніпрянській, і там кипіло воно довший час дуже сильно, поки його не добили Петро I та Катерина II. Там, в Україні виробилася наша національна свідомість і політична думка, там жило постійно змагання до злуки всієї Руси-України в одну національну незалежну державу.

Там, в Україні, зачалося також наше народне відродження на цілих 50 літ скоріше, як у Галичині. А Галичина від часу Хмельниччини прямо замерла на довгі часи. Національне руське життя в Галичині стало, а українська народність заховалася лише несвідомо в масах темних панцирних хлопів, і то тільки тому, що ляхи-шляхта не мали хлопів за людей, та навіть не дбали в тих часах про те, якою мовою говорять ті хлопи, так як не дбається, яким голосом реве робучий віл...

Коли отже Україна жила майже безпереривним національним життям, Галичина довгі часи була мертвa. На чим стала вона за часів Хмельниччини, на тім стояла до половини XIX століття. Галичина йшла отже на самім кінці нашого національного розвою".*

(Далі буде).

† Іларіон.

* Звідки взялися і що значать Русь і Україна. Вінніпег, 1917 р. ст. 77-78. Автор — уніят.

МОЗОК І МАШИНА.

1. Вступ.

Матеріалізм наступає!

В СРСР Союзі він є “державною релігією”, а в вільному світі існує багато “вільнодумствуючих” організацій і окремих людей, які через пресу, кіно, радіо і телевізію провадять свою руйнівницьку роботу. В Англії щотижня виходить атеїстична газета “The Freethinker”, в С.Ш.А Мадалін Моррі з Балтимори заснували університет атеїзму, й ін.

Матеріалізм наступає по всьому світові.

Хоч сучасна наука не дає підтримки матеріалізові, він все ж ухоплюється за все, що тільки може, аби лише зберегти себе.

В наш час з'явилися надзвичайно складні саморегулюючі електронні машини, — кібернетичні машини. І матеріалісти заговорили про можливість побудови машин, які будуть мати свідомість. Свідомість же — це функція мозку. Цим матеріалісти намагаються звести працю мозку виключно до матеріальних процесів, бо ж вони вірюють, що у всесвіті існує тільки матерія і більше нічого.

Але сучасна наука вже глибоко зазирнула і в мозок, і виявила, що не можна дивитися на працю мозку тільки з матеріалістичних позицій.

Ця стаття має на меті показати надзвичайну розумність в будові мозку і праці його, і показати, що ніяка машина не може і ніколи не зможе дотрівнатися в праці мозкові. Найдосконаліші машини завжди залишаються тільки “технічними” помічниками людини.

Щоб ця стаття була об'єктивнішого характеру, будемо посилатися на матеріалістичну пресу. Советський Союз — це центр війовничого матеріалізму, тому будемо наводити вживання советських науковців.

2. Будова мозку.

Дамо слово Є. Сапариній, яка в статті “Говорить нейрон”, що надрукована в журналі “Знаніе — Сила”.

Москва. 1962, ч. 8, ст. 20-23 пише таке:

Мозок людини складається з 14 мільярдів клітин, які звуться нейронами. “Крислате, все обросле волохатими короткими відростками, тіло клітини нагадує якісь фантастичні куці або дивовижні листя” (ст. 21). “Всередині кожного нервового центру виявилася надзвичайна різноманітність зовсім різних клітин, з неповторною хімічною індивідуальністю, яка навіть не піддається поки будьякому врахуванню” (ст. 22).

Мозок — це універсальний агрегат з 14 мільярдами різноманітних частин, які працюють надзвичайно злагоджено. Клітини мають контакти поміж собою. Цих контактів дуже й дуже багато і вони найрізноманітніші. Ці контакти в деякій мірі нагадують “вхідні” і “виходні” канали електронної лампи. Проф. Саркісов говорить: “Електронна лампа. Ну скільки у цій лампі може бути вхідних і вихідних каналів? Два, чотири, вісім од. сили. А в звичайній нервової клітині їх може сотні тисяч. І на кожному — тисячі самих різномірних “переключателів”. Кожен з цих “переключателів” виконує свою індивідуальну роботу, і при цьому завжди включаеться, спрацьовується саме той контакт, який потрібний: ніякої плутанини, ніяких помилок. От уже дійсно надійна конструкція. Хіба можна порівняти цей складний і досконалій, устрій з якою то там електронною лампою!” (стор. 23).

Журнал “Наука и жизнь”. Москва, 1964, ч. 6 на стор. 25-26 пише: “Нейрон, на жаль, ще не елементарна будова. Його можна порівняти з атомом, який ще недавно вважався елементарним, а тепер вважається “невичерпним”... В тілі нейрона знаходяться сотні тисяч хімічних речовин і тисячі ферментів-каталізаторів”.

Цей же журнал, 1964 р., ч. 8, на ст. 39-40 пише, що в мозку крім нейронів є ще й інші клітини, яких наблизено в 10 разів більше, тобто 140 мільярдів. Вони теж відіграють якусь

ролю. Це ще більше ускладнює вчення праці мозку.

Тут же на стор. 36 пишеться: "Коли ми будемо розглядати малу точок, що викликають, прикладом, лютість, то побачимо, що вони розкидані в певній ділянці мозку, а між ними розташовані харчові точки, або точки, що викликають сон. Чому це так? Відповісти трудно. Доводиться поки обмежуватися визначенням факта, ібо сенс цієї будови, цієї мозаїки з точок ще незрозумілий".

Що ще дивно: коли якийсь з відділів мозку буває ушкоджений, то його функції може взяти на себе який небудь сусідній відділ ("Наука и жизнь", Москва, 1964 р., ч. 7, ст. 14).

В мозкові нема раз на завжди проекладених ліній зв'язку, а в кожному окремому випадкові "на ходу" будується лінії зв'язку, бо різні обставини вимагають різних реакцій ("Знання — Сила", Москва, 1962, ч. 8, ст. 20-23).

Хочеться тут запитати: Хто ж буде ці лінії зв'язку? Хто ж знає, як саме їх треба будувати?

3. Думання.

Від чого залежить думання і сила його?

Пояснити це, виходячи виключно з матеріалістичних позицій, не можна. І дійсно:

Коли вважати, що сила думання залежить від величини мозку, то найбільшу силу думання мав би слон, який має найбільший мозок. Але ще так.

Коли вважати, що величину і вагу мозку треба брати у відношенні до тіла, тоді горобець був би найрозумініший. Але й це не так.

Коли вважати, що сила думання залежить від зовнішнього вигляду мозку (що більше він має заглиблень та закрутів, то здібніший до думання), то в такому випадкові найрозумініша була б рогата худоба, осел і деякі співучі птахи (напр., дрізд). Але й це не так.

Коли вважати, що сила думання залежить від кількості фосфору в мозку, то в такому разі найрозумінішою була б гуска, але між птахами вона вважається найменш розвиненим птахом.

То від чого ж залежить сила думання?

Деякі вчені намагалися вивчати діяльність мозку людини методом вилучення частин мозку, але ще викликало від'ємні наслідки, бо порушувалася праця центральної нервової системи, і, як говорив академік І. П. Павлов, "провадився розгром нервової діяльності". Вилучення частин мозку приводило до порушення й інших частин мозку. Так що цим методом неможливо вивчати діяльність мозку.

Проф. Р. Фейнман в "Наука и жизнь", Москва, 1964 р., ч. 11 на ст. 65 пише: "Хай тварина чомусь навчилась, хай вона вміє робити щось таке, чого раніш не вміла. Значить, клітини мозку тварини, а клітини складаються з атомів, змінилися. В чому полягає ця зміна? Ми запам'ятали щось у своїй пам'яті. Як змінився наш мозок? Ми засвоїли якесь знання. Що це значить? Що змінилося в нервовій системі? На ці питання поки нема задовільної відповіді. Мозок — така неуявляєма кількість перехрещених "проводів" та нервів, що, по-видимому, пряма аналіза їх неможлива".

В цьому ж журналі за 1964 р., ч. 10, на ст. 35 написано: "Ось людина ніяк не може розв'язати якоєсь задачі, взагалі життєвої задачі. І раптово знаходить розв'язання. Оце "раптове бачення" являє собою одну з найбільших загадок, яка коли небудь виникає перед науковою. Раптовий стрибок з глухого кута в розв'язанні задачі до повного її розуміння частіше всього звати інтуїцією, навіть не намагаючись розкрити, що ж саме стойть за цим словом".

Проф. Луї Куфіньяль пише: "З поняттям мислення пов'язана одна особливість: нам невідомий орган мислення, як також невідомі органи пам'яті, уяви, волі" (Річник "Наука ичество", Москва, 1963 р., ст. 491).

Щодо пам'яти. Вчені провадили дослідження над черв'яками-планаріями, і виявили дивну річ: пам'ять хорониться не лише в мозку, а й в кожній клітині тіла. Навіть більше: вона хорониться на молекулярному рівні. Це виявили так. Планарію багаторазовим повторенням "навчали". Потім "навчених" планарій роздріб-

нюювали так, що про цілість клітин не могло бути й мови. Цими роздрібненими частинками годували "ненавчених" планарій. І от те, чому "навчали" планарій до їх роздрібнення, передавалося "ненавченім" планаріям.

Так що ж таке пам'ять?

Походження думання у живих істот, а особливо у людини — нерозрізьма загадка для науки. Нема навіть ніякого наукового припущення, а тільки здогадки.

4. Сновидіння.

Сновидіння — таємниця. У сні час іде зовсім по іншому. Чому? Бо ж і в бодрому стані і в сні людина перебуває в тих же самих фізичних умовах. Чому у сні людина бачить себе зовсім іншим, живучим в інших обставинах, з іншими людьми і навіть маючи зовсім інші риси характеру? Звідкіля складність і постідовність сновидінь, які роблять життя у сні якимсь іншим життям?

Ми маємо факт творчості у сні. Напр., Роберт Луї Стівенсон написав свій твір "Історія доктора Джекіл і мистера Хайд" зо сну. Сни у нього були продовженням один одного. Стівенсон вів немов би подвійне життя: одне вночі під час сну, а друге наяву. І те і друге життя пов'язані, бо ж ми пам'ятаємо сні.

Хто це ходить, говорить, лігає чи плаче в той час, як тіло нерухомо лежить в ліжку?

Деякі матеріялісти вважають, що сон викликається певними хімічними реакціями в мозку. Одні говорять, що під час неспання в організмі накопичується якась речовина (гіпнотоксин), і що певний ступінь накопичення гіпнотоксіну викликає сон. Інші пояснюють утворенням і накопиченням брому в крові. Ще інші — діють це якоюсь хімічною речовиною.

Але існує дуже багато фактів, які заперечують взагалі всі "хімічні" гіпотези походження сну. Ось деякі:

1. Стан спання й неспання може бути дуже короткий, взаємно і скоро минучий. Можна бути дуже втомленим (а втому прихиляє до сну) і після п'ятихвилинного сну знову бути байдорим. Навряд чи за такий короткий час зможе відбутися ліквідація хімічних змін, що викликали сон.

2. Немовлята сплять дуже багато, а старі дуже мало.

3. Втомлена людина легше засинає, ніж перевтомлена, яка часто не може заснути.

Ці й інші факти примусили матеріялістів відмовитися від "хімічного" пояснення походження сну.

Наведені приклади взяті з книжки матеріяліста Д. А. Бирюкова "Миф о душі", Москва, 1956, ст. 98-99. Він далі пише: "Ці цікаві факти дають повну підставу принципово відкинути припущення про хімічну природу сна і шукати пояснення на інших шляхах" (ст. 99). Цим іншим шляхом він вважає безумовні і умовні рефлекси. Але й це не допомагає. Він же пише далі: "В більшості випадків можна встановити причини виникнення тих чи інших сновидінь, але це не завжди легко зробити через складність психічної діяльності людини, що часто не піддається повній аналізі... Для сновидінь часто характерна надзвичайна яскравість, образність, фантастичність і відірваність від реального часу і простору. Людина може на протязі декількох хвилин сновидіння "пережити все життя, облетіти земну кулю" (ст. 105).

Є такі сни, як, прикладом, бачення майбутнього, які ніяк не можна підвести під матеріялізм.

Людина має подвійну природу: тіло і душу. Тому й сни у неї бувають подвійного характеру: в одних снах наперед виступає матеріальне, як, прикладом, положення тіла під час сну, передіждення перед сном й ін., а в других — наперед виступає духовне, як, прикладом, пророчі сни — бачення майбутнього. Цим і пояснюється неможливість побудувати теорію сновидінь, стоячи тільки на матеріальному ґрунті.

Тут же хочемо зазначити цікавий факт. В селі Благай (Герцоговина) живе селянин Франьо Мікутич, який уже 23 роки не спить. Сталося це весною 1942 року, коли біля нього розірвалася ручна граната і він дуже перелякався. Тоді йому було 7 років. З того часу він не спить. Дослідження лікарів показали, що він цілком здоровий і нормальній. Він, як правило, ніколи не відчуває втоми. ("Неделя", Москва, 1964 р., ч. 52, ст. 23).

5. Ставлення мети.

Є ще цікава особливість праці мозку: ставлення мети і прямування до неї. Ось що пише журнал "Наука і життя", Київ, 1963 р., ч. 12, ст. 30: "Спробуйте уявити собі хоч який-небудь вчинок людини, що не був би викликаний великою чи малою, але завжди заздалегідь наміченою метою... Спочатку вважали, що поставити перед собою якусь мету і наполегливо прагнути до її здійснення здатна лише людина... Але це було виявлено й у ссавців... А нещодавно виявилося, що й птахи теж можуть здійснювати цілеспрямовані акти... Будова мозку у птаха **принципово відрізняється** (підкр. М. О.) від будови його не лише в людини, але й у більшості вищих тварин. Очевидно "рефлекс мети" є дуже давньою архітектурною особливістю поведінки".

"Рефлекс мети". Хіба це пояснення? Досить глибше подумати над змістом слова "мета", щоб бачити, що "рефлекс" нічого не пояснює.

Християнство ж говорить просто і ясно: все життя всьому дає Святий Дух, Якого ми називаємо Життя Потатиль, Животворящий. Тому для християн нема нічого дивного в тому, що одне з найвищих проявів духовного життя — ставлення мети, вкладено Св. Духом в кожну живу істоту, тільки в різному ступені.

6. Про розумові здібності людини.

Матеріялісти говорять, що розум людини розвивається поступово в силу природних законів. Причина — трудова діяльність людини. Але це твердження матеріялістів безпідставне. Укажемо два факти:

1. Е люди, і не мало їх, які надзвичайно швидко провадять найскладніші розрахунки з величезними числами. Про цих "чудо-рахівників" пише Є. Мішель в статті "Рекорди человеческого мозга", що вміщена в журналі "Наука и жизнь", Москва, 1961 р., ч. 8, ст. 22-29. Переклад з французької мови М. Пчелинцевої. Матеріал беремо з цієї статті.

В цій статті згадуються такі "чудо-рахівники": Луї Флері, панна Осака, індіянка Шакунтала Деві, італієць

Жак Іноді, Анді Монде, англієць Бакстон, американський мурин Томас Фаллер, Українка Діамонді, Кольбюрн, Морис Дагбер, Фереал, Біддер, Оскар Верхег і Лідоро (без сумніву цими іменами не вичерpuється список "чудо-рахівників").

Їх досліджували і окремі вчені, і Академії Наук.

В передмові до статті Є. Мішеля советський матеріяліст П. В. Симонов пише: "Ні одна людина не народжується з умінням провадити розрахунки в умі. Це уміння вона набуває" (ст. 22).

Це твердження матеріяліста заперечують факти, які наведені в статті. Так, Гаус в 3 роки провадив складні розрахунки (ст. 22-23). Лідоро так само в 3 роки, ще не вміючи ні читати, ні писати, ні рахувати, провадив складні розрахунки (ст. 27-28). Бакстон ніколи й не научився читати і не знав цифр (ст. 25). Томас Фаллер так і помер неписьменним у віці 80 років (ст. 25). Осака до 26 років ледве уміла читати і писати, а з аритметики знала лише дію додавання (23).

Таким чином уміння дуже швидко рахувати не є набуте, а походження його для науки невідоме.

Щоб мати уявлення про надзвичайні здібності "чудо-рахівників" наведемо декілька прикладів їх рахунків.

Лідоро менше як за дві хвилини провів такий розрахунок. Дано число 246.629, яке в умі треба розбити на п'ять правильних кубів і п'ять квадратів, і щоб в сумі вони дали це число 246.629 з точністю до однієї мільйонової. Відповідь Лідоро була така:

35^3	20^2
43^3	16^2
48^3	$2,449.489.700^2$
20^3	$5,477.225.580^2$
17^3	$7,071.067.800^2$

Все це в сумі дало: 246.628.999.676. 809.206.400 (стор. 26-27).

Зазначаємо це число з 24 цифрами, щоб показати, якими величезними числами оперують "чудо-рахівники".

Індіянка Шакунтала Деві в три-четири секунди видобула корінь 20-го ступеня з числа в 42 цифри! Вона майже миттєво провадила дії, які мали наслідком число з 39 цифр (ст. 24).

Дагбер, Іноді й ін. за декілька секунд давали правильну відповідь, на-

приклад, на питання: Який день був 1 січня 180-го року. А для правильної відповіді треба було урахувати всі переступні роки і зміну календаря 1582 року.

Вчені досліджували, як "технічно" чудо-рахівники провадять свої розрахунки. І що ж виявилось? А виявилося, що ніяких методів вони не вживають і що пам'ять тут не при чому. Ніхто з них не може пояснити, чому і як вони так швидко дають правильні відповіді. Наприклад: Фереал говорив: "З самого дитинства я рахував настільки інтуїтивно, що в мене часто було таке почуття, немов би я колись уже жив. Я часто почував, що немов би хтось знаходиться поруч мене і підказує потрібну відповідь" (стор. 25).

Біддер і Верхег говорили, що вони не знають, як до них приходить відповідь, що відповідь "приходить просто так" (ст. 25).

Монде і Колльбюрн говорять, що вони бачать, як перед їхніми очима виструнковується ряд цифр, написа-

них чиєюсь невидимою рукою; вони лише читають цей запис (ст. 25).

Іноді говорить, що йому здається, немов би чийсь голос рахує замість нього, і поки цей внутрішній голос провадить розрахунки, сам він може розмовляти з іншими, що й робив (ст. 25).

Морис Дагбер, виконуючи запаморочливі розрахунки, одночасно грає на скрипці (ст. 25).

Уранія Діамонді говорить, що для неї кожна цифра має свій кольор, а процес вирахування уявляється їй у вигляді безконечних симфоній кольорів (ст. 25).

З цього бачимо, що мозок людини побудований дуже розумно, і що він має щось, що зовсім не залежить від розвитку. Цим заперечується матеріялістичне твердження, що людський мозок сам собою розвинувся з матерії і що розвиток людського розуму є тільки наслідок трудової діяльності.

(Кінець буде).

Прот. М. Овчаренко.

ЛЕКСИЧНИЙ ФОНД ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ КІЇВСЬКОГО ПЕРІОДУ Х-ХІV СТОЛІТЬ.

(Автор ефера).

г) Із сфери суспільних відносин номенклатура понять обіймає дві групи слів: родина і громадські відносини.

1) Родина: в найдавнішій пам'ятці Никонівському Пандекті знаходимо тільки слово: палекида "коханка".

2) Громадські відносини: соціятивність (димоти "співгромадянин", коментъ "збори", легеонъ "сонм, збір"), соціальна диференціація (патрикії, сакеларії, клевретъ "раб", птихии "притулок для бідних"), диференція на базі трудових відносин (архитриклињъ, пистик "слуга"), диференціація за територіальним принципом (варваръ "чужоземець"), диференціація за національним принципом (грекъ, илинъ).

д) Із сфери політичної структури номенклатура понять обіймає такі

групи слів: керівник держави чи провінції, урядові установи і урядовці, повинність населення, суд, воєнна справа.

1) Керівник держави чи провінції: найвищі правителі (авдономъ "самодержець", дукс "цар", іпатъ "найвища урядова особа", комисъ "імператор", кюръ "титул візаントійських імператорів" та ін.), царські слуги (асинкритъ, искривонъ), менші володарі (антипатъ "проконсул", ігемонъ "начальник області").

2) Уряд, урядові установи і урядовці: уряд (синклітъ "збір вищих сановників", синклітия "дружина члена синкліту"), установи (газофулакія "скарбниця"), урядовці (келарь, нутарь "присяжний урядовець", котопанъ "посланець").

3) Повинність населення: кинсонъ “податок”, кинсьъ, форъ “данина”.

4) Суд: номось “закон”, тать “злодій”, татаца “злодійка”.

5) Воєнна справа: військо (кустодия “полк”, спира “загін”, сколъ “теж”), вояки (къметъ, хусаръ “морський розбійник”), воєначальники (архистратигъ, стратигъ, стратилатъ), зброя (костеръ “стрільниця, укріплення”, пушька “гармата”, скала “осадна драбина”, таранъ “стінобійна зброя”, тюфякъ “вогнепальна зброя”)

е) Із сфери загальнозваживаної лексики номенклатура слів загального користування не велика: алфа “початок”, дефтеръ “другий, другорядний”, епиусинъ “насущний”, кокыгъ багряний, метарсіи “високий”, органъ “знаряддя”, прикия “подарунок”, сорокъ “40”, хумъ “рідина” та інше.

Латинські запозичення.

3. В розділі “Латинські запозичення” маємо небагато слів. Взагалі важко визначити латинський вплив на лексичний фонд літературної мови Київського періоду Х-ХIV ст. Дослідники називають кілька слів, що мали б бути латинського походження, хоч безпосереднє їх запозичення доказати важко, бо чимало латинізмів проникло на східнослов'янські землі через німецьку посередність. Та все ж ці запозичення обіймають майже всі сфери життя: природу, матеріальну культуру, духовну культуру (релігію), суспільні відносини та політичну структуру.

а) Із сфери природи номенклатура понять обіймає неживу й живу природу.

1) Нежива природа: суходіл (вымоль “милина”), категорії часу (календи “перші дні місяця”, октЯбрь, августъ).

2) Жива природа: рослини (бобъ, ляча “сочевиця”, юмінъ “тмін”, церь “рід дуба”, рожа “квітка”), тварини (клюса “лоша”, котъ, котъка “кіт, кішка”), птахи (галица “галка”, сиринъ “птах”), людина (персона “особа”, галити “радіти”).

б) Із сфери матеріальної культури номенклатура понять обіймає такі галузі: їжа, одяг і взуття, хатні і госпо-

дарські речі, заняття. Кожна галузь дає дуже мало латинських слів, а деякі з них можуть бути й під сумнівом.

1) Їжа: назви їжі і напоїв (лагана “млинець”, оцътъ “оцет”, мъстъ “молоде виноградне вино”), назви кухаря і кухні (сокачий “кухар”, сокало або сокаль “кухня”).

2) Одяг і взуття: верхній одяг (къръко “одяг князів і знатних людей”, котыга “княжий одяг”, кошуля “плащ з капюшоном”), головне вбрання (капелюкъ “новгородський одяг, шитий з сукна”), взуття (калига “черевик”), прикраси (брачина “шовкова тканина, прикраса”, жиковина “перстень”, монисто “намисто”).

3) Хатні і господарські речі (кілька назв): дъльвъ “бочка”, ковъръ, коробъ, коробка, лагвица “чаша, посуд”.)

4) Заняття (кілька слів з галузі торгівлі): галея “човен”, монета, уникия “одиниця ваги”).

б) Із сфери духовної культури маємо лише невелику кількість латинської релігійної лексики: поганський бог (дии, дыи “Зевес”), поганець (поганъ, поганыи, поганець), католик (латиникъ), католицький храм (костель), частина храму (аналогии “аналой”, крижъ “хрест”, папърть), святе причастя (комъкание “communio”), святий (сантъ), пророчанин (пальмъникъ).

г) Із сфери суспільних відносин номенклатура понять обіймає кілька слів: калика “старець”, крамольникъ “бунтар”, кумъ, кума, куметра, снубокъ “звідник”.

г) Із сфери політичної структури маємо кілька окремих слів: царські титули (коруна “сан, вінок”, титуль) представник влади (бiriчъ “поліцай”), суд (артикуль “стаття”, пре-торъ “начальник, преторське судилище”, пеня “грошева кара”), зброя (луча “спис”).

Кельтські запозичення.

4. В розділі “Кельтські запозичення” маємо невелику групу слів. Про ці запозичення ми не маємо точних даних. А між істориками існують навіть розходження в поглядах, чи дійсно кельти були сусідами слов'ян. Най-

більшим оборонощем теорії кельтів був А. Шахматов, який навіть назву бояринъ вважав кельтського походження, припускаючи, що цю назву запозичили у кельтів тюрки. Отже, з огляду на те, що це питання ще не вирішено остаточно, ми будемо говорити про кельтські запозичення умовно. Ці запозичення належать до всіх сфер життя.

а) Із сфери природи номенклатура понять об'ймає неживу й живу природу.

2) Нежива природа: суходіл (скла "скеля"), категорія часу (літо, літоворище "літня пора").

2) Жива природа: рослини (гай, ляда "бур'ян, поле, поросле бур'яном", аблъко).

б) Із сфери матеріальної культури маємо дуже мало слів, а саме: назву будівлі (клѣтъ "кімната, комора") та іжі (тѣсто).

в) Із сфери духової культури маємо слова: тѣлкъ, тѣлкование "тлумачення".

г) Із сфери суспільних відносин маємо такі слова: отъцъ, слуга.

г) Із сфери політичної структури маємо слова, що стосуються суду і війни: татъ "злодій", щит "оборонна зброя".

д) Із сфери загальнозважаної лексики номенклатура понять не велика. Маємо кілька слів: класти, мочи, можене "сила", скокъ, скакати та ін.

(Далі буде).

Проф. Д-р П. Ковалів.

ЕКЗАРХ ЯКОВОС У ВІННІПЕГУ.

I.

Еллінська (Грецька) Церква в Канаді.

В Канаді останніми роками починає зростати Православна Еллінська (Грецька) Церква, яка довго пробувала в малій опіці свого Проводу. Коли почала сильно зростати Українська Православна (Преко-Православна) Церква в Канаді, стала зростати й Православна Еллінська Церква, — на неї звернули більшу увагу.

Багато в цьому зробив Митрополит грецький Атанагорас, але він тепер переведений в Європу й оселився в Лондоні, а Православна Еллінська Церква вийшла в близьчу опіку й юрисдикцію Архиєпископа Яковоса, Екзарха Вселенського Патріярха Атанагораса, що замешкує віками в Константинополі. Представником Еллінської Церкви в самій Канаді з минулого 1964-го року став Єпископ Тимофій.

Оце тепер, 27-28-29 травня 1965-го року в Вінніпегу в Канаді відбулася Конференція Духовенства й світських Еллінської Церкви, на чолі її став Єп. Тимофій, а з Нью-Йорку прибув до Вінніпегу і Екзарх Яковос (Яків).

Представники Еллінської Церкви заздалегідь повідомили Блаженнішого Митрополита Іларіона, що 27-го

травня прибуде на Конференцію Екзарх Яків, який ставить собі завданням іближче познайомитися з Митрополитом Іларіоном, бо Українська Православна Церква в Канаді широко виросла, і стала найсильнішою Православною Церквою серед усіх українців.

II.

Потреба співпраці.

Кілька тижнів тому Блаженнішому Митрополитові Іларіонові склав візиту Єпископ Грецької Церкви Тимофій, і докладно повідомив про те, що 27-го травня прибуде в Вінніпег Екзарх Яків, приде на Собор Грецької Церкви. Він хоче побачитися з М. Іларіоном, і остаточно покінчити всякі неприємні й непотрібні розмови про "канонічність", що були підняті в Комісії в Нью-Йорку ворожими українцями колами.

Бо Екзарх Яків уважав і уважає Блаженнішого Митрополита Іларіона і його Церкву чисто канонічними, і про ще й розмови тепер не може бути. Так само канонічні і всі — Архієрії і Священики, — висвячені Митрополитом Іларіоном.

Грецька Церква хоче й потребує шир-

шої й більшої співпраці з Церквою Українською Православною в Канаді.

Про все це хоче особисто переговорити Екзарх Яковос (Яків) з Блаженнішим Митрополитом Іларіоном.

III.

Прийняття М. Іларіоном Екзарха Якова.

У четвер 27-го травня Блаженніший Іларіон, Митрополит Вінніпегу і всієї Канади, вроочисто приймав обідом грецького Архиєпископа Америки й Канади, Екзарха Вселенського Патріярха Якова. З Високопреосвященим Яковом були: Єпископ Грецької Церкви в Канаді Тимофій та генеральний секретар американського Екзархату.

З Блаженнішим Митрополитом Іларіоном були: Принципал Колегії Д-р Семен Савчук, Суддя міста Вінніпегу Іван Соломон і Голова Президії Консисторії Протоєрей Хома Ковалишин.

Господар прийняття, М. Іларіон, сердечно й щиро приймав обідом свого гостя, Екзарха Якова з його помічниками. Щиро й сердечно вітав його, як Екзарха Православної Церкви в Америці.

Екзарх Яків так само щиро й сильно привітав Блаженнішого Митрополита Іларіона, "досвідченого Архипастиря". Підкореслив, що Іларіона висвятили два Архипастирі-Мученики: Митрополит Діонісій та Архієпископ - Мученик Саватій, Екзарх Вселенського Патріярха. "Митрополита Іларіона хиротонізували Мученики".

Екзарх Яків підкореслив ще, що Українська Православна Церква в Канаді, під мудрим керівництвом Блаженнішого Митрополита Іларіона, сильно зросла та поширилась, і стала широко відомою, відомою й далеко в православному світі". Він молиться за здоров'я М. Іларіона, щоб він міг ще довго належно керувати своєю Святою Українською Православною Церквою.

Екзарх Яків запросив М. Іларіона поблагословити Всеканадський Собор Грецької Церкви, який саме тепер відбувається.

IV.

Бенкет на честь Екзарха Якова.

27-го травня ввечері в Вінніпегу в готелі Олександра грецьке громадянство вроочисто приймало свого Архиєпископа Якова.

Були запрошенні представники всякої влади в Манітобі, з губернатора починаючи. Православні українці звичайно цього не роблять, — вони пильнують, щоб їхні прийняття були чисто церковні й православні.

Екзарх Яків активно провадить справу "поєдання" всіх Церков, тому були запрошенні представники римо-католиків, англіканів і протестантів, але Єпископ був тільки один, — Церкви Римокатолицької, а від інших були тільки представники не Єпископи.

Був запрошений і Блаженніший Митрополит і прибув на бенкет у супроводі О. Прот. Михайла Юрківського, Настоятеля Митрополичної Катедри в Вінніпегу.

Усі представники привітали Архиєпископа Якова й побажали йому успіхів у праці.

На останку доівшу промову сказав Архиєпископ Яків, — він говорив головно про поєдання всіх Церков, згадуючи майже всі Церкви.

Між іншим, з сильним натиском говорив Екзарх Яків про Українську Православну Церкву в Канаді, що так широко розвивається під проводом Митрополита Іларіона. Сильно підкореслив, що ця Українська Православна Церква з М. Іларіоном на чолі, в недовгому часі буде мати змогу працювати ширше й сильніше на розвиток Святої Православія. Ця Церква — говорив Екзарх Яків — найбільша й найсильніша серед інших Православних Церков.

V.

Вечірня у п'ятницю.

У п'ятницю 28-го травня правив Вечірню в Грецькій Церкві Св. Димитрія Екзарх Яків та Єпископ Тимофій, у сослуженні 10-ти Священиків. Мит-

рополит Іларіон прибув з єпископом Борисом та з Архимандритом Іоюм і двома Священиками: Михайлом Юрківським та Іваном Стусом.

Блаженнішого Митрополита Іларіона належно зустріли й повітали, і він поблагословив народ, йому проспівали "Іс полла еті, Деспота!"

Вечірню провів Архиєпископ Яків зо Священиками, стоячи в Стасидії. Хору нема, співали вірні, допомагав маленький орган.

Дуже довгу проповідь виголосив Арх. Яків, — тема його звичайна: поєдання всіх Церков, яка й на бенкеті була.

Екзарх Яків частину проповіді присвятів Українській Православній Церкві в Канаді та її Первоєпархові Блаженнішому Митрополитові Іларіонові. "Церква Митрополита Іларіона і Церква моя — це одна Церква!" сказав Екзарх Яків, кінчаючи тим давню невдалу спробу кинути підохріння неканонічності на нашу Церкву.

Наприкінці Екзарх Яків попросив Блаженнішого Митрополита Іларіона поблагословити всіх присутніх Архиєпископським Благословенням. Митрополитові подано Хреста, і він поблагословив народ величним православним осіненням. Обличчя всіх засвітилися, і всі — Священики й народ — велично й голосно заспівали:

— Іс полла еті, Деспота!

По Благословенні Митрополит Іларіон зо всіма попрощався й від'їхав

додому. Екзарх Яків з єпископом Тимофієм та всіма Священиками супроводили Митрополита Іларіона аж на паперть.

VI.

Проща́льний візит.

У суботу 29-го травня по обіді Екзарх Яковос, у супроводі єпископа Тимофія, свого генерального секретаря та ще трьох Священиків, заїхав в Митрополичу резиденцію попрощатися з Митрополитом Іларіоном. З Митрополитом був тільки Протопресвітер С. Савчук.

Гости з великою увагою розглядали вітальню-бібліотеку, переповнену цінними стародруками та рідкими тепер виданнями. Усі зацікавилися неоціненою Острізькою Біблією 1581-го року...

А Митрополит Іларіон та Екзарх Яковос поспішили ще договорити недоговорене за ці три дні. Екзарх Яковос завіряє, що тепер наступить ширша і глибша співпраця Церкви Української та Прецької на користь Святого Православія.

Що й підтвердили всі братськими проща́льними поцілунками Христової любові.

За три дні зустрічі два незалежні Ієархи показали необхідність близької співпраці, і виявили один одному повну пошану і признання.

25-ЛІТТЯ АРХИПАСТИРСЬКОЇ ПРАЦІ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА.

Його Блаженству, Блаженнішому Іларіону, Митрополиту Вінніпегу і всієї Канади.

Боже Провідіння уздостоїло мене бути присутнім на історичній події, яка відбулася на Даниловій Горі 19-20 жовтня 1940 року. Увесь Український Народ радів, що Господь покликав до праці в Його Винограднику найбільшого Науковця, Міністра та Професора Університету в особі Вашого Блаженства, Дорогий Владико!

Ось Свята Данилова Гора переповнена вірючим та свідомим українським громадянством, та з закритим духом очікують на приїзд з Яблочинського монастиря Архимандрит

та Іларіона. Радісна хвилина наступила, і ввесь народ сказав, що аж тепер наша Свята Церква буде зростати і перемагати все, що буде стояти на дорозі, бо під Проводом Первоєпарха Д-ра Іларіона переможе всі труднощі, які були до цього часу. Так і сталося!

Сьогодні ми відзначаємо 25-ліття тяжкої, але плідної праці Архипастирського служення Вашого Блаженства. Безмірно радію, що 13-ий Собор нашої Церкви гідно відзначив цей величний Ювілей Вашого Архипастирського Служення для всього страждущого українського народу. Під цим враженням, по-

вернувшись додому з Собору, і я живу.

Тому почуваюся до милого обов'язку привітати Ваше Блаженство з 25-літнім Ювілеєм Архіпастирської праці, та побажати віку довгого для дальшої такої плідної, а може й не заступимої праці у Виноградницьку Христовому. Молю Всемилостивого Господа, щоб подав Вашому Блаженству кріпкого здоров'я, вивів наш народ з неволі та щоб щасливо повернути Вас до Золотоверхого Києва, де Ви, як Перший Український Патріарх, засядете на Патріаршому Престолі та покличете весь перемучений наш народ, щоб зложити дар подяки Господеві у своїх вільних, ніким не переслідуваних Церквах.

Знаючи Вашу велику працю та вклад найбільшого скарбу в християнсько-національну літературу, залучую свій скромний дар в су-

мі \$20.00 на видання Ваших цінних праць, які до цього часу ще не змогли вийти в світ. Було б бажано, щоб кожний українець і украйнка з нагоди Архіпастирського Ювілею Вашого Блаженства пішли за моїм прикладом, а тоді всі ми гідно відзначили б цю історичну дату, яка принесла для всього українського народу Великого Служителя і Вчителя та Проісвітителя, який голосить: "Служити народові — то служити Богові!"

Прошу Ваше Блаженство прийняти від мене й моєї родини наші найкращі привітання з нагоди 25-літнього Ювілею Вашої Архіпастирської праці.

На многії літа, Блаженніший Владик!

Вашого Блаженства покірний О.Прот. Юрій Туржанський.

КУЛЬТУРА Й НАУКА.

● Митрополит Іларіон і студії українознавства в Манітобському університеті в Вінніпегу.

З початком травня 1965-го року започаткувалися іспити з славістики й українознавства в Манітобському університеті в Вінніпегу. На всіх 131 студентів Славістичного Відділу українську мову й літературу вивчали 38 студентів, а предмети, звязані з українознавством (напр. слов. палеографію, ст. церк.-сл. мову, літературу Київської Русі, слов. літературу в перекладах і т.д.) 18 студентів, разом 56 студентів.

В 1964-1965 р. поширило програму студій

на вищі роки, вводячи курс сучасної української літератури, композицію та граматику підвищеного рівня. Переведено два іспити з практичного знання української мови та іспит для кандидатів магістерських. В Департаменті Славістики працювали три професори: почесний проф. Митрополит Іларіон (д-р Ів. Огієнко), Яр. Рудницький як голова Департаменту й проф. Яр. Розумний. Крім цього були три лектори й два помічники (рідерси). Як елективний предмет українська мова в Манітобському університеті має повний академічний кредит в програмі студій на філософічному факультеті.

P.

ЦЕРКОВНА ХРОНІКА.

● Митрополічі Канонічні Візитації літом і восени 1965-го року.

● Неділя 6-го червня, — Митрополича Канонічна Візитація в м. Волей (під Ванкувером).

● Неділя, 13-го червня, — Митрополича Канонічна Візитація в Митрополічій Всеканадській Катедрі в м. Вінніпегу. Храмове Свято.

● Неділя 20-го червня, — Митрополича Канонічна Візитація в м. Трансконіа під Вінніпегом.

● Неділя 1-го серпня, — Митрополича Ка-

нонічна Візитація в м. Кенора, Онт.

● Субота — неділя 14-15 серпня — Митрополича Візитація в Інституті Митрополита Петра Мосили в м. Саскатуні.

● Неділя 26-го вересня, — Митрополича Канонічна Візитація в м. Ванкувер, в Церкві Пресвятої Тройці.

● Неділя 17-го жовтня, — Митрополича Канонічна Візитація в Соборі Св. Покрови в м. Вінніпегу. 40-ліття Св. Покровської Громади.

● Митрополит Іларіон в Парламенті. В дніях 17-19 травня в Вінніпегу, в приміщення про-

вінціяльного парламенту відбулися чергові переслухання Королівської Комісії для Справ Двомовності й Двокультурності Канади. Побіч інших етнічних груп також українські уstanovi виступали перед цією Комісією: Комітет Українців Канади — централя і відділ у Вінніпегу, Комітет Українок Канади, Українська Греко-Католицька Архиєпархія, СУСК та Українська Вільна Академія Наук — УВАН в Канаді. В складі делегації УВАН були: д-р М. І. Мандрика — голова, Митрополит Іларіон (д-р І. Огієнко), проф. М. Боровський, проф. Ю. Любинський, С. Мухин та пані О. Войценко.

Дуже замітним був виступ Митрополита Іларіона, який висловив глибоку віру в світлу майбутністі українців в Канаді, підкреслюючи широкі заходи канадських українців на полі освіти, привлас молоді до рідних Церков та невмирущість української вікової культури. В Канаді, він сказав, українська культура розвинеться, як запашна квітка, яка дасть багато загальній канадській культурі. Треба ту квітку доглянути й охоронити. Це був перший виступ в українській мові (чого домагалася делегація УВАН), переданий коротко по-англійськи і переданий на письмі в повному перекладі. В стінах Манітобської легіслатури вперше пролунало українське слово з уст Митрополита Іларіона, сеньйора української науки. Був це теж перший виступ українською мовою за два роки праці Королівської Комісії в Канаді. ("Кан. Фармер").

● Академія закінчення науки на Богословському Факультеті Колегії Св. Андрея в м. Вінніпегу, відбулася в п'ятницю 14-го травня ввечері.

Зібралися всі студенти богослови, всі професори і гості.

Академія розпочалася Молебнем, якого відслужив О. Архимандрит Іов Скаkalський, духовний Настоятель Богословського Факультету. Блаженніший М. Іларіон молився в стації, а Єп. Борис керував хором. Хор гарно співав.

— Відомості про Колегію і Богословський Факультет подали Принципал Колегії О. Протопресвітер С. Савчук та О. Секретар Професорської Ради Ів. Стус.

По цьому Декан Богословського Факультету Митр. Д-р Іларіон виголосив виклад на тему: "На світанку боротьби проти унії" (невдалі спроби "примирення" 1623 і 1626 років і справа Патріярхату Православної Церкви в Києві, іншими видвиднугта). Митрополит міцно пов'язав спроби 1623 і 1626 р. з сучасними. Удавнину на ці спроби з православних ніхто

не пішов, запрошення і Риму, і католиків, і унітів православні тоді рішуче відкинули.

Цінний і цікавий виклад всі вислухали з глибоким зацікавленням.

● Освячення православного Цвинтаря в м. Вінніпегу відбулося в неділю 16-го травня 1965 року. Відбулося високоврочисто. Чин освячення довершив Блаженніший Митрополит Іларіон у сослуженні Вінніпезького Духовенства, а також Преосвященного Єпископа-Вікарія Бориса. Прекрасно співав хор проф. В. Богданова.

По Освяченні Цвинтаря відслужена була соборна похоронна Літія по всіх упокоєніх православних, що спочивають на цьому Цвинтарі, а також і по всіх, похованих тут же у мавзолеї.

На Цвинтар вийшло багато людей, щоб проспівати своїм упокоєнім "Христос Воскрес!"

● Неділя Хомина. У Хомину Неділю Блаженніший Митрополит Іларіон Св. Літургію служив у Соборі Св. Покрови в Вінніпегу. Йому сослужили Архимандрит Іов та О. Настоятель Іван Стус. Допомагали п'ять Іподияконів, студентів Богословського Факультету. Хороше співав місцевий хор під управою п. Коптія. Собор був по вінця переповнений.

Сильну проповідь виголосив Митрополит на тему: "Живімо з Богом!"

На Богослуженні були всі студенти Богословського Факультету.

По Херувимській студент Богословського Факультету, О. Диякон Володимир Кокорудз був виосвячений в Іереї.

По Св. Літургії відбувся братський обід, Свячене, на якому М. Іларіон, як і рік річно, виголосив своє Слово, — "Бережімо Християнську культуру!" З великою увагою присутні вислухали живе Слово на сучасну тему.

У Соборі вже почалися праці поставлення нового Іконостасу та розмальовання Храму. Усі ці роботи виконує проф. Ярослав Гординський.

● Подяка. Ваше Блаженство!

Дозвольте нам, хоч у скромній формі, висловити Вашому Блаженству щиру синівську подяку за Архіерейську Канонічну Візитацию, яку Ви зволили відбути в Соборі Св. Покрови у Фомину Неділю та взяли участь у Спільному Свяченому в той день.

Ми глибоко вдячні Вам за Вашу глибоку та змістовну проповідь, як також за Ваші Архіпастирські поради та настанови, якими Ви обдарували нас у цей важливий для нас усіх день.

Хай Господь Бог відплатить Вам за це сто-

кратно та пішло Вам кріпкого здоров'я та витривалості у Вашій щирій праці для нашої Св. Української Православної Церкви та для всього українського народу.

З найглибшою пошаною та любов'ю у Христі Господі, за Соборну Громаду Св. Покрови у Вінницегу: О. Іван Стус, Настоятель Собору.

● **Комітет Захисту Української Культури і Народу!**

Христос Воскрес, Благочестивий Комітете!

Я одержав Вашого цінного листа від 29-го квітня, і поспішаю відписати Вам, що я згоден стати членом Президії Вашого Комітету.

За попустом Божим, і за нашими великими провинами супроти свого народу нашу рідну землю окупувала Росія, і помалу насильно русифікує її, — нашу мову й культуру московщить, а народ нищить по колхозах.

Але цього мало: свій безбожний атеїстичний характер Росія силою переносить і на благочестивий Український народ, і за 48 літ своєї диктатури наші Православні Церкви поруйнували, наших Архиереїв та Ієреїв жорстоко помордували, і ще й далі все мордують й нищить наш український благочестивий народ.

Наши православні Архиереї криваво помордовані всі, і не випустили на волю ані одного з них, бо вони по-мученичому геройчно ісповідували Православну Віру до останнього зітхання свого!...

Нашу стародавню соборну Й Вселенську Апостольську Церкву, що вже й за нового часу була автокефальною, комуністичний російський уряд звів на найнижчий ступінь, Архиереїв і Духовенство понижив, а рідну мову в Церкві заборонив...

Кожного дня, і кожної хвилини я молитовно благаю Господа, щоб Він зглянувся над гарячими Молитвами нашими і послав волю побожному Українському Народові і Його Первозваний Апостольській Церкві.

Культура наша — християнська, і ми всі бережемо її як зінницю ока свого, бо вона — душа наша!

З правдивою до Вас пошаною і любов'ю у Христі Митрополит Іларіон, постійний богословець за волю Українського Народу.

● **40-ліття Св. Покровського Храму в м. Вінницегу.** Собор Св. Покрови і православна українська Громада при ньому розпочали своє життя й діяльність 1925-го року, і тепер, року 1965-го припадає 40-ліття Його. У неділю 17-го жовтня цього року буде вро-чисто святкуватися 40-літній ювілей Храму, і сам Храм буде оновлений мистецьким малюванням, буде й новий мистецький Іконостас.

Ус. Громада, на чолі зо своїм Отцем Настоятелем Іваном Стусом, ревно готується до Великого Ювілею.

● **Новий Отець Митрат.** Блаженіший Митрополит Іларіон поблагословив Високопреосвященнішому Архиєпископові Михайліві взволити Митру на Отця Протоєрея К. Квасницького під час Служби Божої в неділю 30-го травня в м. Ляшин, Кве.

● **Десятиліття Свяшеної праці Отця Олександра Костюка,** — він був висвячений в Ієреї 1-го травня 1955-го року.

● **“Рада Церков” протестує проти обмежень рухів Патріарха.** Преса подає, що на Конференції Американської “Світової Ради Церков”, що відбулася в останніх днях квітня 1965-го року в Бак Гіл Фалс у Пенсильванії, ухвалено резолюцію, в якій закликається уряд З’єдинених Держав подати до відома урядові Туреччині, що обмеження, які застосував турецький уряд до Вселенського Патріархату в Істамбулі (в Константинополі) “є нейсерйознішим нарушенням релігійної свободи”. Тридцять Церков, що є членами “Світової Ради Церков” були заступлені на Конференції, яка тривала три дні. Усіх учасників було 200. Згадана резолюція каже, що турецькі погрози прогнати Константинопольського Патріархра Атанагораса з Істамбулу “є зовсім неоправданим відрухом на будь-які провокації, що можуть виринати на тлі політичних та етнічних напружень через ситуацію на Кипрі. Такі погрози, говориться далі в резолюції, “загрожують довготривім добросердечним відносинам між американським народом і урядом Туреччини та виявом дружби до турецького народу”.

Недавно Митрополит Іларіон видав своє Пастирське Послання в обороні переслідування турками Вселенської Патріархії. Це Послання читалося повсіх Православних Українських Церквах Канади.

● **Схаменулись?** В московському журналі “Наука і Релігія”, офіційному органі для ведення протирелігійної пропаганди, з'явився відкритий лист трьох редакторів цього журналу до Алли Трубникової. В тому листі вони роблять закид Трубниковій, що вона, мовляв, спрошує й вульгаризує протирелігійну пропаганду, лаючи брудними словами Свяшеників і висміюючи релігійні Обряди й Вірування. На думку редакторів безбожницького органу, такий підхід до справи Релігії лише дразнить віруючих і робить їх відпорними на протирелігійну пропаганду. Вони вимагають, щоб ця пропаганда була ведена спокійним тоном і була сперта на наукових дослідах і щоб підхід до віруючих був чесний.

Ум в чесний спосіб треба доказати, що вони помиляються, а не ляти їх".

Звичайно, атеїсти тільки так пишуть, а діють інакше... Та й яка "наука" й коли показала, ніби Віра "помиляється"???

● **Наступ на Релігію.** У Донецьку в Україні створили піврічну школу атеїстів, де навчають 150 пропагандистів. Їх завдання — боротися з Релігією, вести агітацію проти неї.

● **Інститут Св. Володимира влаштовує Курси Українознавства.** Восьмі Літні Курси

Українознавства Інституту Св. Володимира в м. Торонто відбудуться на оселі "Ків", від 1-го до 29-го серпня 1965 року. На курси приймаються хлопці і дівчата від 12 року життя. У програму навчання входять такі предмети: українська мова, література, історія українців в Канаді, географія, Релігія, хоральний спів, народні танці, оркестральна музика, гуртовий — народний і церковний спів, народне мистецтво: вишивання, писання писанок, громадське виховання і провідництво.

ВІДГУКИ НАШИХ ЧИТАЧІВ.

● Ваше Блаженство, Митрополите Іларіоне!

Ваше Великоднє Послання, — це Боже Послання, в якому Ваше Блаженство так широко і справедливо згадуєте за український народ, який творить Христову Церкву Сина Божого на землі. Дай Боже, щоб українському народові і всьому Духовенству Української Автокефальної Православної Церкви Всешишній дав єдність! Василь А враменко.

● На днях, 20 травня отримала я Ваше нове видання: "Українська Патрологія". Я дякую Адміністрації за надіслання, і посилю \$1.00 і дуже жалую, що праця ця не

появилася раніше, — це по правді говорю... З поважанням Олена М и с и к.

● Автору "Патрології" Блаженнішому Митрополиту Іларіону моя найсердченіша подяка за книжку: "Українська Патрологія".

Ця книжка, за котру я мріяв довгі роки, є цінним внеском до скарбниці духовних надбань української культури і всього Православ'я.

Щиро дякую за надіслання мені примірника!

Доцент Сергій Б е р в і ц ь к и й.

УСІ ДОПОМОЖІМО "ВІРІ Й КУЛЬТУРІ!"

● **Писанка.** При цьому посилаю 10.00 дол., як писанку на "Віру й Культуру".

† Архиєпископ А н д р е й.

Сердечна подяка!

● З нагоди складання іспиту по Слов'янській палеографії, пересилаю \$25.00 на Пресовий Фонд "Віра й Культури".

З пошаною Іраїда Тарнавецька.

Сердечна подяка!

● З Похорону. В прилозі поштовий переказ в сумі \$5.00 на Пресовий Фонд улюбленого нашого журналу "Віра й Культура".

Гроші були зібрані на Похороні бл. п. Гнати Дружки в Мазепа, Саск. Отець П. Бублик.

Усім сердечна подяка!

● З Похорону. В прилозі поштовий переказ в сумі \$9.00 на Пресовий Фонд дорогої нам журналу "Віра й Культура". Гроші зібрані на Похороні бл. п. Ігната Кунинського в Кенора, Саск. Отець П. Бублик.

Усім сердечна подяка!

● З Похорону. Оцим засилаю \$4.00 на

Фонд "Віри й Культури", які призначені із зібранки на Похороні бл. п. Євдокії Козак. Іван Д о р о ш .

Усім сердечна подяка!

● З Похорону бл. п. Василя Дідухи на Фонд "Віри й Культури" зібрано \$10.00. Зібрав Свящ. М. Стеценко.

Усім сердечно дякуємо!

● На Фонд. При цьому пересилаю поштовий переказ в сумі \$5.00 на пресовий Фонд богословського журналу "Віра й Культура". Гроші ці були зібрані під час Поминального Богослужіння по бл. п. Елени Гордіюк у Вуд Гіл, Саск. у суботу 29-го травня цр.

З християнським привітом та найкращими побажаннями О. Прот. Юрій Туржанський.

Сердечна подяка!

● На Фонд "Віри й Культури" зложили:

Отець Євген Стефанюк	\$3.50
Отець С. Непріль	\$3.50
В. Пилипенко	\$2.00
О. Лисик	\$1.00
Отець В. Боровський	\$1.50

Сердечно дякуємо!

СЕРЕД НОВИХ КНИЖОК.

Красне письменство.

- Агатаангел Кримський: Вибрані твори. 662 стор. Київ, 1965 р. Видано 5000 прим.
- Іван Франко: Захар Беркут. Повість. 156 ст. Київ, 1956 р. Видано 40000 прим.
- Р. Іванченко: Привиди лаврських печер. Київ, 1964 рік. 136 ст. Видано 30 000 примірників.
- Гвідо Пйовене: Листи послушниці. Роман. Переклад з італійської мови зробив ІІ. Соколовський. Київ, 1965 рік. 160 ст. Видано 33 000 прим.
- Ілья Еренбург: Збір творів у 9 томах. Том п'ятий: Буря. 776 ст. Москва, 1964 рік. Видано 200.000
- Йосиф Бродський: Стихотворения и поэмы. Вашингтон, 1965 рік, 238 ст.

Т. Шевченко.

- Тарас Шевченко, — життя і творчість у портретах, ілюстраціях, документах. Упорядкували: В. Х. Косян, Д. Ф. Красицький та інші. Видання друге. Перероблене й доповнене. Київ, 1964 р. 504 ст. Видано 14 000 прим.

Цінне видання.

- Анатолій Костенко: Шевченко в мемуарах. Критиний нарис. Київ, 1965 рік. 256 стор. Видано 3500 прим.
- Г. А. Вязовський, К. Ю. Данилко та інші: Тарас Григорович Шевченко. Біографія. Київ, 1960 рік. 374 ст. Видано 15.000 примірників. З малюнками.
- Ю. Ивакин: Сатира Шевченко. Москва, 1964 рік, 352 ст. Видано 5000 прим.
- Леонід Хижкулов: Тарас Шевченко. Друге перероблене видання. Москва, 1960 р. 400 ст. Видано 9500 прим.

Літературознавство.

- Г. Г. Аврахов: Художня майстерність Лесі Українки. Лірика. 136 ст. Київ, 1964 р. Видано 8900 прим.
- Істория русской литературы в трех томах. Том III: Литература второй половины XIX и начала XX-го віків. Видання Академії Наук. Редколегія: Ф. И. Евчин, А. М. Лаврецкий та інші. Москва, 1964 рік, 902 ст. Видано 15 000 прим.
- Ф. М. Головенченко: Введение в литературоведение. Підручник для філологічних факультетів. Москва, 1964 рік. 318 ст. Видано 40 000 прим.
- Д. С. Лихачев і Р. И. Горячева:

Варвара Павловна Адріанова-Перетц. Видання Академії Наук. Москва, 1963 р. 60 ст. Видано 1200 прим.

Історія книжки.

- М. Г. Резник: Розповідь про книжку. 140 ст. Київ, 1964 р. Видано 6300 прим.
- Е. И. Кацпржак: История книги. Москва, 1964 рік. 422 ст. Видано 8000 прим. Повно малюнків.
- В. Прибылков: Иван Федоров. Москва, 1964 р., ст. 304. Видано 65 000 прим.
- А. Н. Свиридин: Искусство книги древней Руси. XI-XVII вв. Москва, 1964 рік, 300 ст. Видано 4000 прим.

Це історія друкарства. Цінна праця. Додано 294 ілюстрації.

Історія.

- Г. Г. Мезенцева: Канівське поселення полян. Видання Київського Університету. 124 ст. Київ, 1965 р. Видано 1500 прим.
- О. Ю. Карпенко: Імперіалістична інтервенція на Україні 1918-1920. Видання Львівського Університету, 256 ст. Львів, 1964 р. Видано 2500 прим.
- Они победили смерть. Оповідання багатьох авторів про німецькі концентраційні табори. Москва, 1959 рік, 256 ст. Видано 150000 примірників.

Дано 20 статей.

Мова.

- Питання історичного розвитку української мови. Праці, присвячені V з'їздові славістів. Харків, 1962 рік, 344 ст. Видано 2000 примірників.

- Питання ономастики. Матеріали II Республіканської наради з питань ономастики. Видання Академії Наук. Ред. Колегія: А. И. Багумут, В. М. Брахнов та інші. 308 ст. Київ, 1965 р. Видано 550 прим.

- Праці XI республіканської діялектологічної наради. Видання Академії Наук. Ред. колегія: Ф. И. Жилко, Н. И. Марчук та інші. 228 ст. Київ, 1965 р. Видано 440 прим.

Праці цінні, їх тут 21 праця, а видано... 440 прим.

- Проблемы современной филологии. Збірник статей, присвячених 70-літтю акад. В. В. Виноградова. Видання Академії Наук. 476 ст. Москва, 1965 рік. Видано 2600 примірників.

ЕТИМОЛОГІЧНО-СЕМАНТИЧНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

Видання друге.

Архидіякон, -на — старший Диякон при Єпископі. Ст. сл. Архидияконъ, відоме по пам'ятках XI віку. З пр. Archidiákonos, зложення: archi — старший та Diákonos — слуга.

Лекс. 1627 р. 352: “Архідіакон — старший слуга, албо начало Діаконом”.

Алф. XVII в. 49б: “Архидіа́ко́нъ — начало Діакономъ, сирѣчь (цебто) начальствуяй над слугами. По гречески бо Діаконъ, а по руски слуга”.

Архиєпископ — старший Єпископ, ст. сл. Архиєпископъ. З гр. archi- приставка старшості й Epískopos — наглядач, керівник, від episkopéo — наглядати, додивлятися.

Алф. XVII в. 49б: “Архієпіс-
копъ — сирѣчь (цебто) начало Єпископомъ, рекже начальствуяй (начальник) над посѣтителмі стада Христова. Єпископи (єпіскопів) бо уставиша Святія Апостоли, да посѣщають Христово стадо, да називають вѣрних, дабы вѣрній непорочну єже во Христа Бога Вѣру хранили. Архієпископи же учинени, яко да називають над Єпископы, дабы не по мешлоимству (не за прибутики) посѣщали (пасли) стадо Христово. По гречески бо начальствуяй глаголется (нарицається) архій, а посѣтитель по гречески глаголется Єпископъ”.

Лекс. 1627 р. 352: “Архієпископ — начальник посѣтителем: архі — начало, Єпископ — посѣтител”.

Архиєреї, ст. сл. Архиєреи — Первовосвященик. З гр. Archieréus — Первовосвященик, зложення: гр. archi та Jeréus — Ієрей. У християн це спільна назва для Єпископа, Архиєпископа і Митрополита.

Ст. сл. Архиєреи відоме в пам'ятках X-XI віку.

“Архієреї — то єст жрец старший”. Кр. Ап. 1560 р.р. 60.

Лекс. 1627 р. 351: “Архієреї — Святитель, найвищий або старший

Поп, Папъж, або предній Священних”.

Алф. пол. XVII в. 50: “Архієреї — начало освященным, сирѣчь Архієпископ. Архієпископи бо начальствуют над освященнымми, рекже над Єпископи, и над Попами, и над прочими Священнослужителями. Наричеть Писаніе и Христа, Бога нашего, Архієреомъ, понеже бо якоже Архієреи приносять жертвы къ Богу о людскихъ невѣжествіихъ, тако и Христосъ, Богъ нашъ, Самъ Себе принесе жертву Богу и Отцу Своему за очищеніе нашихъ прегрѣшений”.

Архимандрит — найстарший монашій сан, кандидат в Єпископи, з гр. Archimandrítēs, ст. сл. Архимандрить, відоме в пам'ятках XII ст. Гр. зложення: archos старший, і mándra кошара, переносно — манастир: старший у манастири.

Азбуковник пол. XVII ст. л. 50: “Архимандрить — начало паствѣ, сирѣчь начальствуяй во оградѣ, первый оградник во обители”.

Лексикон 1627 р. ст. 352: “Архімандрит: началник паствѣ (стада Христова) або старший над многими монастырями”.

Архип, -па — чол. ім'я, з гр. Ст. сл. Архіппъ. Гр. arche начальник, ippos — кінь, коновід.

“Архіпп (гр.) — начальний ко-
нем” (Алф. XVII в. 73б).

Архисинагог, -га, з гр. archisynago-
gos — голова юдейської синагоги, голова збору (Лук. 13. 14, 8. 41).

Алф. XVII в. 50: “Архисина-
гог — начало соньму (собору), сирѣчь начальствуяй в Соборѣ. Первый Собора”.

Лекс. 1627 р. 353: “Архісинагог — князь собора”.

Архистратиг, -а, з гр. полководець.
Лекс. 1596 р. 16: “Архистратиг — цѣсар, и тыж старший князь”.

Алф. XVII в. 49: “Архистра-
тигъ — начало воиномъ, рекже начальствуяй над воинами или над воин-

ствомъ. По гречески бо арх́ — начало, а воинъ глаголется страти́гъ”.

Лекс. 1627 р. 352: “Архістрати́г — найвишший гетман або вовзь войсковий, або жолти́рства, майстер жолни́ром, або старши́й князь”.

Архів, -ву — місце збереження стародавніх речей або й самі стародавні речі. З гр. archéion — міське управління, державний будиночок, від arché чи archá — початок, управління, влада. Лат. archivum. До нас прийшло на поч. XVIII віку через нім. Archiv.

Архіваріюс, -са — керівник архіву. З гр., див. архів. Лат. archivarius — охоронець архіву, від лат. archivum. Зложення: гр. archi та лат. varius — різний. До нас прийшло на поч. XVIII віку через нім. Archivarius.

Архіпелаг, -га — сукупність островів або груп їх, близьких один до одного. З гр. зложення: arche — початок, pélagos — море, archipélagos. Спочатку це було тільки Егейське море з його островами (Шан. I. 155), пізніше значення поширилось на весь світ. До нас прийшло в XVIII в. через нім. Archipelagus.

Архітектоніка — розклад художнього твору, побудова. З гр. architektoniké — побудова, з architektoniké téchne — будівницє мистецтво, architektonikós — будівельний. До нас прийшло на поч. XVIII в. з фр. architectonique.

Архітектон, -ра — спеціяліст у будовах. Від гр. architékton будівничий. Зложення: archi — старший та tékton — будівничий.

Лексикон 1727 р. ст. 353: “Архітектон — старший тесля або майстеръ теселскій. Архітектон”.

Сер. лат. architector. До нас прийшло на поч. XVIII віку.

Алф. XVII в. 506: “Архитекто́нъ — начало древодѣмъ (теслям), рече болшой плѣтникъ”.

Архітектура — будівництво, будівельне мистецтво. З гр. architékton, лат. architectura.

Лексикон 1627 р. 353: “Архітектура — майстерство або наука около будованія”.

До нас прийшло в XVII віці через п. architektura (з лат. architectura).

Архітіп, -пу — початковий тип, початок, оригінал. З пр. architypos.

Лекс. 1627 р. 353: “Архітіп — На-

чальний образ, на архітіп отходить, на того отсылається, чий єсть образ”.

Архітипогráф, -фа — старший типограф, завідуючий друкарнею. Слово давнє.

“Памвó Берында, архитипогráф Церкве Рóсскія” (руської, української), — Лекс. 1627 р. передмова.

Архітриклін, -на, з гр. architriklinos — начальник забави, весілля, начальник трьох лож (гр. kline — ложе).

Лекс. 1627 р. 353: “Архітриклін — маршалок албо староста на веселю”.

Аршин, -на — міра довжини, з перс. арш — міра, як міра довжини, тюрк. аршин — міра довжини (Дм. 492). Метрична система встановлена в Росії 14-го вересня 1918-го року.

Аршин, як міра довжини в Росії з XVI віку, перше рівнявся 27 англ. дюймів, а з Петра І — 28 дюймів, 16 вершків.

Аря! вигук відігнати вівці або свині. ХРВ: Молодиця одгонала свині криком: аря, гладкі, аря!

Ас див. туз.

Аcá — крик на свиню на Поділлі, щоб відійшла. А. Свид. 38: “Аса! крикнула вона на чечугу” (свиню).

Асамблéя — так звалися за часу Петра I (†1725) гостинні збори, забави, з фр. assemblée збори, з'їзд, з нар. лат. assimulare — єднатися, simul — разом.

Сл. поч. XVIII в.: “Ассамблéя — чиннособраниe, съезд, собраніe”.

Асáрій, -рія, з гр. assarion, лат. assarius — дрібна римська монета. Ст. сл. ассарій.

Лекс. 1596 р. 2: Ассарій — п'нязь, гарбль.

Лекс. 1627 р. 354: “Ассáрій — лептон, оволос, гр. утгіа, п'нязь”.

“Ассáрія — сребренница меншая, яко же противу копейки, ея же в грамматицѣ нарічет п'нязь” (Алф. XVII в. 676).

Асáф, -фа, чол. ім'я, ст. сл. Ioasafъ, з евр. Asaph — збирач.

“Асáф (евр.) — соборище” (Алф. XVII. 73).

Асенізація — поліпшення гігієнічних умов місцевости. До нас прийшло в к. XIX в з фр. assainissement, від assainiser — оздоровлювати.

Лат. sanus — здоровий, фр. sain.

Звідси асенізатор — оздоровлювач.

Асептика — запобігання зараженню рані. З фр. aseptique, зложення: гр. α — не, без та фр. septique — виклик гниття. До нас прийшло в к. XIX столітті.

Звідси асептичний — протигнильний, рос. асептический.

Асéкор, -ра — засідатель, член. З лат. assessor — засідатель, від *assedere* — засідати, *sedere* — сидіти. До нас прийшло на поч. XVIII в. через нім. Assessor — засідатель, член якої установи, що повинен сидіти на зборах.

Асигнація — папіровий грошевий знак. Асигнації вперше випущені у Франції в рр. 1789-1796, у Росії папірові гроши з'явилися з 1769 р. З лат. *assignatio* — наказ, вказання, від *assignare* — вказувати, *signum* — знак. До нас прийшло через п. *asugnacja* в к. XVII ст.

Асигнувати — призначати, відпустити, виділяти яку суму грошей для означеної мети. З лат. *assignare* — призначити, *signum* — знак. До нас прийшло на поч. XVIII століття через п. *asugnować*.

Звідси асигновка — призначена на що певна сума грошей, а дія — асигнування.

Асиметрія — нерозмірність, невідповідність. З гр. *asymmetria*, зложення: α — не, без та *symmetria* — відповідність, *asymetros* — нерозмірний. До нас прийшло в XVIII столітті через фр. *asymétrie*.

Асиметрічний — нерозмірний. З гр. *assymetros*. До нас прийшло в XVIII в. через фр. *asymétrique* — нерозмірний. Рос. асимметрический.

Асимілювати — поєднувати з чим, зливати один народ з іншим. З лат. *assimilare* — єднати, уподібнювати, від *similis* — подібний. До нас прийшло в пол. XIX століття через нім. *assimilieren* — уподібнювати.

Асиміляція — поєднання з чим, злиття одного народу з іншим. Від лат. *assimilatio* уподібнення. Асиміляція в граматиці — уподібнення сусідніх звуків у мові. До нас прийшло в пол. XIX в. через нім. *Assimilation*.

Звідси асиміляційний.

Асýр, д. євр. *Ašer*, чол. ім'я Ашер. Кн. Буття 30. 12-13: “Івродила Зілпа, невільниця Лейна, другого сина Якову. І промовила Лея: То на блаженство (*ašer*) моє, бо будуть уважати мене за блаженну (*i šseruni*) жінки. І кликнула імення йому: Ашер”. Ашер, д. євр. *Ašer* — щастя, блаженство; те, що й гад. Гр. *Asér* або *Asir*, бо в гр. мові нема звука **ш**.

Асýрія, д. євр. *Aššur*, самі асирійці звали свою землю *Aššur*, а це визначає рівніна.. Грецька мова не має звука **ш**, і євр. **š** передає через **с**.

Лекс. 1627 р. 354: “Асирія — исправленіє”.

(Далі буде).

† **Іларіон.**

Зміст 8 (140) числа за червень 1965-го року місячника Українського Богословського Товариства “Віра й Культура”:

† **Іларіон:** Московський вплив на Українську Церкву був дуже малий. Золота сторінка з історії української культури.

† **Іларіон:** Деніник моєї душі. XIII: Помалу тіло засинає... Поезії.

О. Д-р С. Саасс: “Дохристиянські вірування українського народу”. Рецензія.

† **Іларіон:** Літературна мова в Галичині. Мовно-історична монографія.

О. Прот. М. Овчаренко: Мозок і машина.

Проф. Д-р П. Ковалів: Лексичний фонд

Передплата річна 4 дол., піврічна 2 дол., чвертьрічна 1 дол., окріме число 40 центів. Адреса: “Faith and Culture”, 101 Cathedral Ave., Winnipeg 4, Man., Canada.

літературної мови Київського періоду Х-XIV століття. Автореферат.

Екзарх Яковос у Вінніпегу.

О. Прот. Юрій Туражанський: 25-ліття Архіпастирської Праці Митрополита Іларіона.

† **Іларіон:** Етимологічно - семантичний словник української мови.

Наукове й культурне життя.

Великодні привіти.

Церковна хроніка.

Наши Читачі про “Віру й Культуру” та її видання.

Усі допоможімо “Вірі й Культурі”!

Серед нових книжок.

(Закінчення зо ст. 2 обгортки)

їнського Наукового Інституту у Варшаві в 25-ліття його смерти.

● **60-ліття Уласа Самчука.** В п'ятницю 7 травня 1965 року відбулося в Торонто у великій залі УНО урочисте прийняття для відзначення 60-річчя з дня народження і 40-річчя літературної діяльності видатного українського письменника Уласа Самчука.

● **70 ліття Ю. Шкрумеляка.** Цього 1965-го року, 18 квітня, відомуому українському письменникові, поетові і колишньому редакторові "Дзвіночка" — Юрієві Шкрумелякові — проминуло 70 років його складного і тяжкого життя. Відбувши 10 років советського заслання за свою літературну, громадську і видавничу діяльність до 1939 року, Юрій Шкрумеляк повернувся до Львова і працює й далі, поскільки може.

● **Композиторові С. Людкевичеві 85 років.** У Львові відбулися концерти композитора Станислава Людкевича, присвячені його 85-літтю. В концертній залі Фільгармонії виконували капелю-симфонію "Кавказ". Учні львівських шкіл піднесли композиторові каліновий вінок, переплетений барвінком.

● **Пропам'ятна Грамота до пам'ятника Т. Шевченкові.** Крайовий Комітет Пам'ятника Шевченкові у Вашингтоні приготовляється до нової вроčистості: вмурування Пропам'ятної Грамоти та інших документів у підставу пам'ятника, що має відбутися в суботу 22-го травня 1965 р. в полунических годинах. Головним промовцем на цій вроčистості буде відомий слов'янознавець проф. д-р Ватсон Кіркенел, президент Академічного університету в Новій Шотлі в Канаді. Урочистість складатиметься з двох головних частин: самого вмурування документів у постамент пам'ятника на площі, на якій він стоїть, та передачі пам'ятника на власність та під дальшу опіку Уряду З'єднаних Держав Америки. Ця вроčистість відбулася в годині 4-ї по полуничі. В год. 6-ї ввечері відбувається з цієї нагоди святочний концерт і бенкет у готелі Мейфл-вер.

● **Шевченко в Греції.** В місяці березні 1965 року, старанням діячів культури столиці Греції — Аten, — відбувається святочний вечір, присвячений пам'яті Т. Шевченка. Доповідь про життя і творчість найбільшого сина українського народу виголосив Еллі Алексіу, відомий літературний критик, а перекладачі віршів Шевченка читали свої переклади віршів нашого поета.

● **В Оттаві відбувається літературний вечір Миколи Понеділка.** Заходом Філії Українського Національного Об'єднання в Оттаві в

суботу 10 квітня 1965 р. відбувся літературний вечір відомого українського еміграційного письменника й гумориста Миколи Понеділка.

● **Виставка картин.** В неділю 2-го травня 1965 року відбувається в галерії Українського Літературно-мистецького Клубу в Нью-Йорку відкриття виставки двох артистів-малярів, що постійно живуть в Буенос Айресі в Аргентині. Бориса Крюкова і його дружини Ольги Гурської, обох вихованців Кіївського Художнього Інституту. Борис Крюков виставив 45 картин, з того 30 олій і 15 гващів, різноманітної, головно історично-козацької тематики, а Ольга Гурська — 28 олій, виключно квіти і мертву природу. На цій виставці не було ні однієї картини з приватних зборів. Промову на відкритті виголосив від Об'єднання Мистців Українців в Америці, яке спонсорує виставку, артист Антін Малюца.

● **Доповідь про Юрія Нарбута в Лондоні.** Заходами Управи Бібліотеки і Музею ім. Т. Г. Шевченка відбулася в Лондоні в Англії в суботу 13-го березня 1965 р. доповідь проф. Лісовського на тему: "Спогади про Юрія Нарбута, професора графічного відділу при Державній Українській Академії Мистецтв у Києві". Проф. Р. Лісовський схарактеризував Юрія Нарбута, як геніального мистця, який започаткував цілком нову українську графічну школу, створюючи цілу епоху в розвитку українського мистецтва. Доповідь була ілюстрована фотами із творчості Ю. Нарбута.

● **Українська музика.** Радіостанція при Пенсильванському Стейтовому Університеті в Філадельфії передала в рамках програми "Портс оф кол" годину української музики.

● **Промоція д-ра I. Фізера на звичайного професора.** 15 квітня 1965 року Ратгерс Університет (Стейтовий Університет Нью-Джерзі в Нью-Брансвіку) призначив найвище академічне звання звичайного (поиного) професора д-рові Іванові М. Фізерові, який від 1961 року очолює тут Відділ Слов'янознавчих Студій. Професор Фізер одержав докторат з психології в Українському Вільному Університеті в 1949-му році. Емігрувавши до Америки, він здобув у Колумбійському Університеті звання магістра 1953 р., і потім доктора філософії 1960 р. Після закінчення Колумбійського Університету протягом чотирьох років працював професором університету Норт Дем в стейті Індіана. Професор Фізер є автором понад тридцяти наукових статей і рецензій, друкованих в американських, англійських, німецьких та іспанських фахових журналах.

Mr. M. Woron
1714 — 26th Ave., S.E.
Calgary, Alta.

Return Postage Guaranteed by
"FAITH AND CULTURE"
101 Cathedral Avenue
Winnipeg 4, Man., Canada